

№ 1 (263) 4 студзеня 2002 г.

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

Народжаныя ў свабодзе каляндар «НН»

Мінулы год «Наша Ніва» часта пісала пра съмерць, пахаванын і магілы. Так склалася аб'ектыўна. Імкнучыся вычуваць кантэкст часу і роднае культуры ў ім, на можаш не разважаць пра найважнейшыя здаўрэнны ў нас і ў съвеце. Гэтыя здарэнны на працягу 2001 г. і дыктувалі нам тэмы. У Менску памерла найстарэйшая гарадзкая вуліца — Замкавая. Памёр пісменнік, аўтар «Чужой Бацькаўшчыны» Вячаслав Адамчык... Памёр кумір гіпі Кен Кізі... Памёр музика экс-Beatles Джордж Гарысан... Пасажыры скрадзеных тэрарыстамі амэрыканскіх боінгаў шукалі апошніяе чароўнае слова, якое б іх уратавала... Мастак і этнограф Дзяніс Раманюк знайшоў у Беларусі ўнікальныя дзіцячыя пахаваныні, што рабіліся ў нас у XX ст., а па ўсім съвеце — на мяжы каменнага і бронзавага веку. Вільны адшукалася дакладнае месца пахавання Кастуся Каліноўскага... Хіба не аб'ектыўны збег абставінаў зноў і зноў павяртаў да тэмы съмерці? Урэшце і сам гэты Новы год некаторыя з нас адзначалі на могілках — у Курапатах. Мала хто са съведамых беларусаў не згадае пра іх у съвяточную ноч. Злом эпохай, а для нас яшчэ й злом сацыяльных, эканамічных, съветапоглядных фармацыяў, паміраныне чалавека XX ст. зъ ягонымі стэрэатыпамі — усё гэта вялікія адзнакі сёняшнішніх змены гадоў. І ў гэтым найпершай прычыне таго, чаму так шмат гаварылася пра съмерць у 2001-м. Аднак усякі канец ёсьць пачаткам іншага. Вось чаму, раскрываючы загадкі магіл і заўчастных съмерціяў, мы як ніколі шмат гаварылі менавіта пра нараджэнне, пра будучыню, зашифраваную ў бытлым.

Мне згадваюцца савецкія навагоднія паштоўкі з тагачаснай съвяточнай сымболікай. Год мінулы ў выглядзе старога Дзеда Мароза і год наступны — у выглядзе малога, апранутага ў дзедмарозаўскі жупан. Стары прыводзіў да нас малога, нібы перадаваў эстафету, або, па-багушэвішку, штахвэт. І тады часцяком у дзіцячай душы нараджалася пытанне: стары дзед прывез са сваёй Лапляндскай хлопчыкі, у сваю чаргу, праз год стане такім самым дзедам (пра што будзе съведчыць тая самая лічба на ягоным жупане) і прывядзе нам новага хлопчыка з наступнай лічбай, і так будзе паўтарацца бясконцем. Тоё, што хлопчык — гэта Новы год, зразумела. Але куды кожнага разу дзяюцца старыя? Паміраюць? Ці, можа, растаюць? Адказу не было.

Між тым, у гэты казы можна разгледзець зусім хрысьціянскія алегорыі. Стары Дзед Мароз насамрэч уваскрас у новым. Съмерцю съмерць звязаў. Борхес мог бы парапаць іх з чарговыми нумарамі аднаго часопісу, бо казаў, што жыцьцё — ня вечнае і не канечнае, а перыядычнае.

У 2001 г. споўнілася 150 гадоў з дня нараджэння Янкі Лучыны. На старонках «НН» мы спрабавалі разгадаць таямніцу жыцьця і творчасці паэта.

Працяг на старонцы 3.

Навіны

Набліжаецца грып

Мэдыкі прагназаюць у Беларусі на канец студзеня эпідэмію грыпу. Хвароба ідзе з Расея. Дзяржжаўны і недзяржаўныя клінікі актыўна заклікаюць рабіць паперацдальную прышчэпку. У недзяржаўных прышчэпке каштуе 11 тыс. рублёў. Дзяржаўныя робяць бясплатна — але толькі для пэўных сацыяльных групаў.

Беларускі баль у Атаве

5 студзеня а 18-й у Атаве (Канада) у хадзе мастака Пятра Шварцмана (4 Parkland Court, Nepean) начнецы традыцыйныя калідныя беларускі баль. Арганізатары запрашаюць і бацькоў, і дзяцей, а таксама просьціць, згодна з амэрыкан-

кай традыцыяй, прыносіць з сабой напоі ды закускі. На леташні баль зъехаліся блізу 70 гасцей. Беларусы Атавы традыцыйна спаборнічаюць з Таронта за гонар лічыцца галоўным цэнтрам беларускага жыцьця ў Канадзе.

Ул.інф.

Дзень нараджэння Захаранкі

Сёньня спаўніеца 50 год з дня нараджэння Юра Захаранкі, міністра ўнутраных спраў Беларусі ў 1994—96 г. Зъявіўся на съвет ён у горадзе Васілевічы (Палессе). Бяльсследна зынк 7 траўня 1999 г.

Беларусы на Амазонцы

Ці бачылі вы фільм Вэрнера Герцага «Фіцкаральда»? Напэўна, памятаеце, як ён пачынаецца: гранітная лесьвіца крута ўздымаецца ад прырэчнага прычала і праства з водай Амазонкі паўстала ружовабелы, казачнай прыгажосці нэаклясічны палац — опэрны тэатар пасярод багністай экватарыяльнай сэльвы. Гісторыя беларусаў у Манаўску сваёй фантастычнасцю на гадвае кінасюжэт.

Працяг на старонцы 7.

3 Новага году «НН» выходзіць на 16 старонках з тэлепраграмай. Дык падпісвайся!

48 СМ СЪНЕГУ

выпала ў Лынтупах і Мядзеле

УВАЙСЬЦІ ПАЖАДАНА

С.Багданкевіч, М.Корбут, А.Драздоў
аб далучэнні Беларусі да зоны эўра

“П’ЯНЫЯ ГОСЬЦІ”

Першы альбом Памідорава

ПАДПІСНЫ ІНДЕКС 63125

Наши будучыя грани?

Старонкі 4-5

2002
ГОД ДОГ

Новы год — з магічнаю, паліндромнаю лічбай: зь якога боку ні чытаць — атрымаецца 2002. Паліндром здаўна прысутнічаў у съвядомасці нашага народу. Яшчэ ў XVIII—XIX ст. беларускія знахары ў якасці сродку ад зубнога болю выкарыстоўвалі замову *sator areto tetet oreta rotas*. Яны лічылі яго чарадзейным “завумным” тэктам, нават не згадавумоўшысі аб ягоным лацінскім паходжанні ѹтым больш аб тым, што гэта першы вядомы ў гісторыі паліндром.

Моўныя паліндромы зазвычай маюць аўтарства. Лічбавыя, у т.л. часавыя, ня маюць яго. Сама храналягічная шкала сусветнае гісторыі мае паліндромны выгляд — яна падзяляеца на Да нашай і Нашу эры ці на Да і Пасля нараджэння Хрыстовага. Тэолягі заўважылі люстэркаўсць у паслядоўнасці Эвангельскіх падзеяў, а таксама ў сюжэтах Старога і Новага Запаветаў і прыйшли да высновы, што Сын Божы зъдзейсніў зваротны шлях у часе дзялі вяртання стражана — збавенія чалавечтва ад Адамавых грахоў. Менавіта дзякуючы Ягонаму ўваскрасіўшы гадавыя лічбы гісторычнае шкалы сымэтрычна разъбегліся ў два бакі. Калісці мне здавалася, што час рухаеца не ў адным напрамку, а ў двух, і праз шмат гадоў

яны сустрэнутьца. Калі-небудзь, калі прыйдзе новы Месія і перакулюць съвет па-новаму.

Нашаму пакаленню пашчасціла з паліндромнымі гадамі. Здаецца, яшчэ нядаўна быў 1991-ы: забастоўкі рабочых у Менску, жнівенскі путь у Москву, афіцыянае вяртанне “Пагоні” ѹ белыя чырвоныя-белага сцягу, крах савецкага імпэрыялізму і ўтварэнне СНД... Што рыхтуе нам год 2002? Што разваліца? Што ўтворыцца? Хто будзе зрынуты, а хто выйдзе пераможцам?

Віктар Жыбуль
Мэдлытагцыя

Мансарда — адрас нам.
Нам сіла — талісман.
Мантра гуру — гарант нам.
Мандала — лад нам.

Ура! Душу дару
Магам!
Я — сіла! Праменне мар, палісі!
Мара, гары зырагарам!
Я і гамана тытана — магія!
Я і гамонка мага —
брама мар,
багам акно,
магія!
Маг замілаваны, цар,
працы навалі мазгам!

З часоў старажытнасці паліндрому надаеца сакральны, сымбалічны сэнс. Акрамя перамогі над часам і Вяртання (вяртання стражана, вяртання да зыходнае кропкі, да сваіх вытокаваў, каранёў) паліндром сымбалізуе јашчэ ў Залатую сярэдзіну, якую неабходна адшукаць у жыцьці раўнавагу. Толькі надта цяжка адшукаць тую Сярэдзіну. Мабыць, таму чалавецтва ніяк ня можа дасягнуць Сусветнае Гармоніі — каб кожны народ і асобны чалавек адчуваў сябе асалютна свабодным, не замінаючы пры гэтым іншым. Вядома ж, далёка ня ўсё ў гэтым съвядоме мы вырашаем самі, але... 2002 — аптымальны час для зыдзейнення ўсяго таго, што ў іншых гадах зрабіць мы б ня здолелі. Інакш давядзенца чакаць ажно да 2112-га!..

В.Ж.

Гады-паліндромы
ў беларускай гісторыі

Нават калі ня верыш у магію лічбай і іншую лухту, цікава зірнуць, чым былі адметныя аналягічныя гады-паліндромы ў беларускай гісторыі.

1001 г. Памёр князь Ізяслав.

Працяг на старонцы 3.

Навіны гаспадарскія

КОНІТ ПРАЕЗДУ ў Аўтобусах і Тралейбусах па БЕЛАРУСКИХ ГАРАДАХ з 1 СТУДЗЕНЯ ВЫЗНАЧАЮЦІ МЯСЦОВЫЙ УЛАДЫ. Гэтаке права дае новы за-кон аб транспарце.

МЕНГАРВЫКАНКАМ ПЛЯНУЕ ЗБУДАВАЦЬ СЁЛЕТА У ЦЭНТРЫ СТАДЫІ 5 АЎТАЗАПРАВАК. Такі ж тэмпі (4—5 новых заправак штогод) хочуць вытрымліваць і на-дадзе. Каля атрымаецца, часгэ за бэнзынам у Менску павінны наза-седы звынікнуць да 2010 г.

МИНІСТЭРСТВА ЭКАНОМІКІ ЗАГАДАЛА НАПАЛОВУ ЗМЕНШЫЦЬ БЮДЖЭТНЫЯ ВЫДАТКІ НА БУДАЎНІЦТВА ШКОЛАІУ, БОЛЬНИЦАУ І ДАМОУ КУЛЬТУРЫ. Цяпер у новых сацыяльных устаноўках не павінна быць нічога “лішняга” — басейн, вялікіх спартоўских залаў, музэю, пакояў адпачынку пэрсаналу. Апроч таго, будаўнікі мусіць “шукать дадатковыя кропінкі фінансавання” — то бок прасціц гроши ў прадпрыемстваў.

У МІНІСТЭРСТВАХ БЕЛАРУСІ, ПАСЛЯ ПЕРАДНАВАГОДНЯГА 10-ПРАЦЭНТНАГА СКАРАЧЭННЯ АГУЛАМ ПРАЦУЮЦЬ 3996 ЧАЛАВЕК. Найбольш спрацоўнікаў у Міністэрствах эканомікі (485 чыноўнікаў), фінансаў (397), статыстыкі (360), замежных справаў (349), працы і сацыяльнай абароны (320), а найменш — у Міністэрствах культуры й гандлю (па 95), сувязі (81), спорту й турызму (74), інфарматыкі (72), аховы навакольнага асяродзьдзя (64), а таксама жыллёва-камунальнай гаспадаркі й энергетыкі (па 55).

ДРУГІ ТРАНСПАРТНЫ КАЛИДОР БЕРАСЦЕ-МЕНСК-МАСКВА (НОВАЯ ЧЫГУНКА ДЫ АЎТАБАН) КАШТАВА ІІІ 2,4 МЛРД. ДАЛЯРАЎ. Паводле пляну П.Барадзіна, цягам наступных 10 гадоў мільядр даляраў на яго маглі бы выдаткаваць са сваіх бюджетаў Беларусь і Расея, 0,8 млрд. даў бы «саюзны бюджет», а 0,6 млрд. хочуць назібрэцца шляхам продажу акцыяў прыватным інвестарам. У беларускіх Міністэрствах транспарту пацвярджаюць толькі інфармацію пра тое, што такі праект ёсць, пра ягоную ж рэалістычнасць і фінансаванне — маўчадзе.

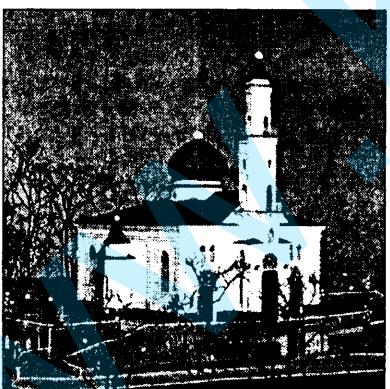
Сяржук Іваноўскі

У Менску зъявіцца мячэт

Татары ў Беларусі жывуць ужо 600 гадоў: яшчэ за Вітаута яны бралі ўдзел у Грунvalдской бітве і абароне межаў. Ко-лісі ў ВКЛ мелася больш за паўсотню мячэтав. Цяпер татары каля 11 тысяч. Больш за ўсё іх у Менску і на Меншчыне (4 тысячи) ды на Гарадзеншчыне (2 тысячи).

Пасыль другой сусветнай вайны ў Беларусі працаваў толькі адзін мячэт — у Ію. Астатнія пазачынялі. Цяпер беларускія татары моляцца ў 7 мячэтах: апрача Ію, у Відзах, Клецку, Лоўчыцах (самы стары ва Усходнім Эўропе), Наваградку, Слоніме і Сымлівічах. Малітыў чытаюцца пераважна па-арабску, казані — па-беларуску і па-расейску, бо многія вернікі арабскае мовы ня ведаюць. Яшчэ адзін мячэт з вёскі Даубучкі Смургонскага раёну ў разбураным выглядзе ляжыць у Музэі народнай архітэктуры і побыту ў Строчыцах.

Быў мячэт і ў Менску — на ягоным месцы цяпер рэстарацыя гатэлю “Юблейны”. Ён быў пабудаваны ў 1599 г. і прастаўяў да канца XIX ст. Потым татарская грамада цягам дзесяці гадоў сабрала гроши і ў 1902 г. узвяляла замест драўлянага новы — мураваны. У 1936 г. мячэт ператварылі ў харчовыя

склады, а пасьля вайны, падчас якой у ім ізноў маліліся, перадалі таварыству садзейнічанія флёту. А ў 1962 г. увогуле зьнеслы. Гатэль “Юблейны” менскія татары да гэтай пары інакш як “шатранскі дом” не называюць і марна просяць гарадзкія ўлады дазволіць павесіць тут памятны знак.

Менскія мусульмане здымаюць пад пятнічныя малітоўныя службы памяшканыне ў Доме прафсаюзаў. Мячэт яны плянуюць распачаць адбудоўваць увесну 2002 г. Паўстане ён на рагу вуліцы Грыбоедава і Тарханава. У гэтym раёне калісці знаходзіліся зьнесеныя ў 1967 г. татарскія могілкі (міzar). Пляцоўку пад будаўніцтва Менгарвыханкам выдзяліў яшчэ ў 1992 г., аднак тады ў татараў не было грошей. Цяпер зъявіўся спонсар — дабрачынная арганізацыя “Рабіта” з Саудаўскай Арабіі, якая дапамагае будаваць альбо аднаўляць мячэты па ўсім сусвете. Каштаваць адбудова мячэту ў Менску будзе 1,5—2 мільёны даляраў.

Ігнат Чакацкі
Гутарка зь беларусам, які перайшоў у Іслам, — на старонцы 6.

з усей краіны

Новая карупцыйная справа

На кіраўніка Клімавіцкага райвыканкаму У.Канавалава завялі крымінальную справу. А Лукашэнка нядыўна ўзнагародзіў яго ордэнам Пашаны “за ўнісак у сацыяльна-еканамічнае развіцці”. Вінаваціца Канавалава ў крадзяжах і злоўжыванні службовым становішчам.

Мерзнуть людзі

Ад 10 сініні да 3 студзеня ў Беларусі ад пераахалоджання пацинрэлі блізу 400 чалавек. Ніхто, дзякуючы Богу, не памёр.

Паводле БелаПАН

Дыягностыка на вуліцы

З тэхнічных прычынаў не працуе флюарографічны кабінэт Біларускай рабочыніцы. Хворых накіроўваюць на вуліцу, у перасоўны флюарограф, зъмешчаны ў салёне грузавіка. Але ж на дварэ зіма. І тэмпэратура часам звыждаеца да дваццаті марозу. Людзі абуряюцца: у салёне ЗІЛ-130 халодна, лекар сядзіць у шубе і шапцы, а каб зрабіць рентгенаўскі здымак, расправнейся. За апошнія 10 дзён калі 500 чалавек абсьледаваліся. Колькі з іх працягнула падчас флюараграфіі — невядома.

Тэрарызм па-беларуску

Жыхар вёскі Чамялы (Івацэвічына) Іван Ермачок, пагражаячы нажом, выгнаў з хаты сына і жонку, унёс газавы балён, адкруціў вэнтывль, крыкнуў жонцы, каб ішла дадому, а сам рушыў у суседнюю вёску. Добра, што кабета не паслыпела дайсыць — адбыўся выбух газапаветранай сумесі (у хаце палілася печ). Хату зьнішчыў пажар. Сям'я засталася на вуліцы, гаспадаром займаюцца міліцыянты.

Аляксандар Горбач, Івацэвічы

Пяцідзёнка

На Берасцейшчыне са студзеня 2002 г. усе базавыя школы пераходзіць на пяцідзёнкі. Такі эксперымент зроблены, каб “разгрузіць” дзяцей, а таксама з мэтай эканоміі грошай (прыкладна 1,5 млрд. рублёў). Урокі, што праходзіць у суботу, проста перанесены на іншыя дні. Вучні 10—11 клясаў працягнуць навучанье і ў суботу. Таксама гэта прайдумка не датычыць навучэнцаў гімназій і ліцэяў.

Руслан Равіка, Баранавічы

Пачатак году адзначаўся вялікім снегападам. Сынег ішоў увесь першы дзень новага году, унахы гула завіруха. Да раніцы намяло вялізныя сумёты. Ад Раёўкі (Маладачаншчына) да Менску крыху больш за 70 км, але пазаўчора мы з жонкай праадолелі гэту адлегласць за чатыры з паловай гадзін, нібы на пачатку мінулага стагоддзя. З-за снегу не пайшлі ў рэйс аўтобусы. Аўтамабілісты, што рызыкнулі ўранын выехаць за вёску, здолелі праехаць толькі да шашы Ілья-Краснае, дзе іх чатырохколавы конёк носам зарыўся ў снег. Далей машина не ішла, а заднім ходам (разъярнуцца таксама не было як!) вярталася ў вёску. Дзесяці 30-х нейкі добры чалавек на трактары пачысціў шашу. Пераадолеўшы тры кіляметры пад няспынным снегападам, злавілі “папутку”. Кіроўца ехала асыцярожна, бо пад снегам звязаў лёд. Ад снегу была ачышчана толькі адна паласа, і калі на дарозе сустракалася машина, аўтамабілі мусілі зьвязаць снег, каб разъмініцца. Яны ўздымалі хмары снегавога пылу, нібы знаходзіліся мы не на вісковай дарозе, а брапе ўздел у аўтараралі.

З-за снегавых заносаў зьбіўся рух цягнікоў на розных накірунках, а таксама гарадзкога транспарту на пэрыфэрыйных маршрутах. Увечары 2 студзеня і раніцай 3 студзеня менская гарадзкая аўтамабільная кампанія заклікала менчукую карыстацца грамадзкім аўтатранспартам, а выяжджаць на ўласным аўто толькі па крайнім неабходнасці, каб не ствараць праблему на дарогах.

Найбóльш снегу выпала на паўночным заходзе Беларусі (трохкундік Лытунія-Мядзел-Вілейка). Там снегавое покрыцце складае 40—48 см. Звычайна больш снегу выпадае на Магілёўшчыне. Найменш жа снегу выпала ў Горадні — 15 см, дзе і заўсёды яго бывае найменш. У Менску на раніцы ўчора снегнае покрыцце складала 39 см. Але да амэрыканскага буфала (штат Нью-Ёрк) нам далёка. Там вышыня сумёта — 2 м, і эта адзіны буйны амэрыканскі горад, дзе ёсць снег. Беларусы Нью-Ёрку страшна зайздросціцца, калі ў электронным лісце пішаш ім пра менскую завею. У Нью-Ёрку ні сніжынкі.

Але для Беларусі самым снежным месяцам з'яўляецца люты. Багата снегу бывае і ў сакавіку. У 2000 г. у сярэднім у Беларусі снегнае покрыцце складала 30 см, у асobных раёнах снег сягаў 45 см. 1999 г. быў бедны на снег, большую частку зімы снегнае покрыцце складала 4—7 см, сямі-там сягала 13 см. Самай снегнай зімой у Менску была зіма 1995—96 гг., калі снегнае покрыцце ўсталявалася на адзінцы 54 см. Але супрацоўнікі Галоўгідрамету мяне “супакоілі”, калі зараз на здарыцца адліга, то снегнае покрыцце павялічыцца. Ужо 6—7 студзеня (‘’рас’’ каталяцкія Каляды) былі ў лёдзе, праваслаўныя мусіць быць адною нагою ў водзе, сцвярджаке прымука) прыйдзе “пачыленне” (удзен 2—7 градусаў марозу), чакаеца снег. Яшчэ пару такіх снегападаў, і рэкорд зімы 1995—1996 г. будзе пабіты.

Алег Райавец

дзеварта быць

Беларускамоўныя набажэнствы на праваслаўныя Каляды

У ПРАВАСЛАЎНЫМ САБОРЫ СВЯТЫА ПЯТРА І ПАУЛА, што на Нямізе, літургія па-беларуску адбываецца кожную першую суботу месяца (у 7.30). Кожную сераду а 17-й па-беларуску на Св.Пятра і Палаі служыцца акафіст.

ПРАВАСЛАЎНАЕ НАБАЖЭНСТВА ПА-БЕЛАРУСКУ Ў КУРАПАТАХ (СВЯТА-КРЫЖАЎЗВІЖАНСКІ ПРЫХОД АЎТАКЕФАЛЬНІКАЎ) — 6-га а 13-й.

Больш беларускай мовы ў касцёлах. У КАССЦЕЛІ СВЯТОХ (вул. Залатая Горка) імша вядзецца выключна па-беларуску (штодня а 8-й). У сераду дадаецца вячэрня імша (19.00). У нядзелю імша адпраўляецца чатыры разы на дзень: а 9-й, аб 11-й (так званая “дзіцячая” імша), а 12-й ды а 19-й. У КАССЦЕЛІ СВЯТОХ СЫМОНА і АЛЕНЫ (плошча Незалежнасці) імша таксама вядзецца па-беларуску (8.00, 9.00, 12.00, 17.00, 19.00). Па-польску імша звязыца ў нядзелю а 13-й. У МЕНСКАЙ КАТЕДРЫ з панядзелка да субо-

Новы год у сусвете

Свет сустракаў Новы Год малітвамі, фаервэркамі і балямі. Адбывалася гэта больш сціпла, чым мінулыя гады, і ня так весела.

Шмат людзей сабралася на Таймсквэр у Нью-Ёрку, каб разам праўесць страшны для Амэрыкі 2001 год і адзначыць надыход новага. У некалькіх кіляметрах ад плошчы выратавальнікі працягвалі раскапваць руіны Усясьветнага гандлёвага цэнтра. У смутку разыўваліся са старым годам і жыхары Пэры. Падчас пажару на гандлёвым цэнтры ў Ліме загінулі 283 чалавекі. Бяда здарылася, калі гандляр ракетамі, пэтардамі і іншым выховыым начыннем пачаў дэманстраўваць, як дзеянічае ягоны тавар. Агонь імгненна ахапіў вялікі гандлёвы дом, поўны пакупнікаў. Такія самыя працэхнічныя прылады прывялі да смерці яшчэ некалькіх дзясяткай жыхароў Кітаю, дзе выбухнула фабрыка, што вырабляла тэктары. Не зважаючы на тое, што агонь падступіў да самых прадмесціяў аўстралийска-га Сыднэю, мільён сцідніцай у аблогах дыму, якія прыгнаў вецер з наўакольных лясоў, узялі ўздел у гуляннях. Эўропа ж дзівіла прыхільнасцю да балі і клясыкі. Брусьель пачаў Новы год гукамі сымбіанчай пазмай “Вітава” напісаны бацькам часкеса нацыянальнае музыкі Б.Сметанам — у рамках спектаклю “Эўрапам” даваў канцэрт. Жыхары Вены сабраліся на галоўных ўрачыстасцях пад катэдру Св.Сіўфана са сувечкамі ў руках, якія ў гэтым годзе замянілі пэтарды, — пра тое папрасіў месцічай бурмістар

Праця са старонкі 1.

Ізяслаў быў сынам Рагнеды — згодна з летапісамі, гэта ён абараніў маці ад Уладзімера. Ваяўнічы Брачыслав быў ягоным сыном, а славуты Ёсіяслаў Чарадзей — унукам. Сам Ізяслаў не праславіўся вайсковымі выправамі. Ніканаўскі летапіс сведчыць, што полацкі князь быў хутчэй кніжнікам, чым ваяром: «*Бысьть жа сий князь тих и кроток, и смирен, и милостив, и любя зело и почитая священический чин иноческий, и прилежаше прочитанию божественных писаний, и отвращаясь от сектных глумлений, и слезен, и умилен, и долготерпелив*».

8 траўня 1551 г. памерла Барбара Радзівіл, каралева Польшчы і

Гады-паліндромы ў беларускай гісторыі

ВКЛ. Яе везьлі хаваць з Кракава аж у Вільню. Муж, Жыгімонт Аўгуст, апрануты ў чорнае, не адыходзіў ад труны. Сымерць Барбary яшчэ больш ускладніла ягоныя адносіны з маці, каралевай Бонай, якая была супраць іхнага шлюбу.

1 лютага 1661 г. жыхары Магілёва выразалі 7-тысячны расейскі акупацыйны гарнізон. Вялікі князь Ян Казімір выдаў прывілей, паводле якога месцы-паўстанцы атрымалі шляхецтва, а гораду быў нададзены новы герб: троі вежы на блакітным фоне і збройны рыцар у браме пад выяваю «Пагоні». 2

снежня таго ж году войскі ВКЛ выгналі расейскі гарнізон з Вільні.

1771 г. быў апошнім годам Барсцкай канфедэрациі, створанай праціўнікамі ўмышальніцтва Расеі ў справы Рэчы Паспалітай. Вялікі гетман ВКЛ Міхал Казімір Агінскі сабраў 2-тысячнае войска, каб падтрымаць канфедэратаў. У ноч на 23 верасня 1771 г. на ягоны лягер пад Сталовічамі (з Баранавічаў) напала ўдвая меншасе расейская войска на чале з Аляксандрам Суворавым. Нечаканасьць і цемра зрабілі свою справу: канфедэраты былі ўшчэнт разьбітыя.

Расейцы захапілі іхнія съягі, гетманскую булаву, казну памерам 50 тыс. золотых, забілі 500 чалавек і троі сотні захапілі ў палон. Ад сораму Агінскі збег за мяжу. Паслья паразы канфедэратаў нічога не перашкаджало суседзям падзяліць Рэч Паспалітую.

У 1881 г. нарадзіўся Іван Луцкевіч, нашанівец, стваральнік Беларускага музею ў Вільні. У тым самым годзе беларус Ігнат Грыневічкі забіў бомбай расейскага імпэратара Аляксандра II.

1991 г. Незалежнасць. А таксама аднаўленне «НН».

Эдвард Людовіч

Народжаныя ў свабодзе.

Праця са старонкі 1.

Па сканчэнні вышэйшае навукі ў Пецярбургу Лучына спрабаваў уладкаўца на працу ў родным Менску, але яго скіравалі ў далёкі Тыфліс. Рэч у тым, што ягоны бацька быў пад наглядам паліціі. Неўзабаве Лучына вяртаеца ў Менск на пабытку і тут на ганку гарадзкога тэатру яго раптам разьбівае паралюш. Натуральна, у Тыфлісе ён ужо не вярнуўся. Рэшту жыцця пражыў у Менску на мыльцах, але пры тым надта любіў выязджаніе на паліванні. Усе гэтыя абставіны далі нам магчымасць дапусціць, што Лучына на сымуляваў хваробу.

Яшчэ адно важнае адкрыццё чакала нас на пазіціі Лучыны. Гаворка ідзе пра плач. Той самы плач па стражданым, забраным краі, нішчымным, бедным і цёмным, які насамрэч быў плачам пата-піляхіца па адбранай маёмы. Наступнікі Лучыны працягнулі гэта рыданье, хаваючы яго ў бядотныя сцэны беларускага жыцця, у шэрыя ды ўбогія краівіды, хоць насамрэч гэта была рэакцыя на ўласнае сацыяльнае паніжэнне. Гэты плач прайшоў праз усё XX ст. Ен страйці свой першаматыў і камуфляваўся пад самыя розныя, ужо сацрэалістычныя вобразы. Да нашага часу ён дакальваў у выглядзе плачу па роднай мове і не-залежнасці. І вось акурат у 2001 г. аddyлілася на дужа заўважная, але надта істотная перамена інтанацыі. Загаварылі пра тое, што мова нікуды ня дзенеца і не-залежнасць далёка на стражданая. І што на плацьці над імі трэба, а мацаваць іхнія пазыўкі. Можа, найбольш выразна з прадстаўнічае публікі сказаў пра гэта нядайна старшыня ТБМ Алег Трушай.

Нарэшце, трэці важны момант. Лучына — найболей значны дзеяч беларускай культуры — мянчук. У XIX ст. ён стаў сапраўдным і ўнікальным культурным героям цяперашняе сталіцы.

Які ж будзе наступны 2002 г.? Чым імем мы назавем яго? Калі кіраўца лёгкай клясычнага юблею, дата мусіць быць кратнай 25 гадам. Юбілею дастатковая: 25 гадоў таму паляцеў у космас Кавалёнак. 50 гадоў таму нарадзіўся Юры Захаранка. 75 гадоў назад пачаў выходзіць самы беларускі і самы літаратурны за савецкім часам часопіс «Узвышша», у Заходній Беларусі адбыўся Косаўскі расстрэл, на съвет звязліўся Але́сь Адамовіч і Вітаўт Кіпель. 125 гадоў споўніцца адраджонцу-кампазытару Антону Грыневічу, столькі ж — прэзыдэнту БНР Васілю Захарку. 150 гадоў таму ў Менску паставілі першую беларускую опэру «Ся-

у 2001 г. споўнілася 150 гадоў з дня нараджэння паэта Янкі Лучыны, Беластроцкай «Ніве» апублікавала невядомы раней здымак паэта ў атачэнні сям'і, зроблены каля 1895 г. у маёнтку Заярэва. Першы спраўа ад паэта — Антон Нэканды-Трэпка, сын роднай сястры Лучыны — Антаніны. Янка Лучына перадаў пляменінку беларускі нацыянальны дух. Той уключыўся ў беларускіх падчас вучобы ў Пецярбурзе (у Тэхналягічным інстытуце). Калі ўявіць, што Нэканды-Трэпка браў удзел у выдавецкай суполцы «Загляненіе сонца і ў наша аконца», рэальны становіца думка, што выхаду кнігі дзядзькавых вершаў на беларускай мове «Вязанка» паспрыяў уздзячны пляменынкі. Здымак перадаля ў рэдакцыю «Ніве» Марыя Нэканды-Трэпка з Белай-Падляскай, з Лучынавага роду.

У коле сваякоў ды знаёмцаў можна зладзіць такі эксперымент. Пачытайце прысунутым які-небудзь беларускі вершык Янкі Лучыны. Вы пабачыце, што асабліва старшыня векам людзі адзягнуць на яго зь цеплынёю. Гэта наша, беларускае, такое, як песні, што мы часам зачыгаем у часе застоляля. Палітычны ды нацыяналістычны спрэчкі тут недарэчы. На выгляд недасканалы вершык прамаўляе проста да сэрца. Калі ж вы возьмёце штосьці з сучаснага прыгожага пісьменства — бясспрэчна, больш літаратурнага, прафэсійнага і дасканалага ў словах, вобразах і рыфмах —

эфект будзе ня той. Менавіта тут звязвіца момант таго балеснага адчужэння ад роднае мовы і распалица спрэчкі пра палітыку. Мне даводзілася гуляць у такіх гульні, і кожнага разу я пераконаўшы, што беларускасць беларускай у XX стагодзіні працягала міма іх на тым транзытным цыгніку, на які яны ня тое што спазніліся, але й не малі ўскочыць. Затое стагодзіні XIX-e, да якога храналягічна можна заличыць і

нашаніцца, як натуральны працяг Дуніна-Марцінкевіча, Багушэвіча, Лучыны, сталася набыткам беларускага душы. У такога парадоксу шмат прычынаў, але вылучаеца сярод іх адна.

Паэт Іосіф Бродзік ў сваім эсэ, прысьвечаным нябожыкам-батькам, дзякую богу, што бацькі ягоныя нарадзіліся ў свабодзе, г.з.н. да савецкага часу, а таксама за тое, што ім не ўдалося выхаваць яго, Бродзіка, несвабодным чалавекам. Гаворка тут ідзе пра ўсіх, хто меў дачыненне да краіны саветаў. Гэта праблема свабоды і несвабоды. Калі ў 1906 г. вулічныя хлопцы-газэтыкі вынеслы на віленскую вуліцу першы нумар самай першай беларускай газэты, людзі абдымаліся і плакалі, упершыню чытаючы друкаваны тэкст на той самай мове, на якой яны гавораць і думаюць. Выходзіць, гэта быў яшчэ свабодныя людзі. І паміж імі і беларушчынай не было і не малі быць ніякага адчужэння. Але пройдзе якіх дзесяць гадоў, і ўсё пераменіцца. Літаратурна дасканалая і прафэсійная беларушчына на прыйдзе да іх ужо разам з паклёнамі, арыштамі, расстрэламі. Яна будзе праслаўляцца новы прыгнёт, хлусьліва называючы яго свабодай. Усё перамяшчаецца ў галавах. І новая творчасць ня знойдзе месца ў душах, дзе застанецца як на сёньня, дык ужо генетычна вернасць спрадвечнаму, беларускаму, спазнанаму некалі ў свабодзе.

Сяргей Паўлоўскі

Апраўданыне году: Курапаты

У Курапатах людзі пабачылі зародак новае і яснае Беларусі. Гэта тое месца, адкуль пры кансы 2001-га пачаўся новы адлік беларускай палітыкі, маралі, інтэлектуалізму, грамадзкага супрацоўніцтва. Месца, дзе зь людзей адвольваеца ўсё шкарлупінне. Месца нацыянальнага пакаянья беларусаў.

навіны за тыдзень

Мірон памяняў крыжы

У ноц на 1 студзеня хтосьці пе-раабіў праваслаўныя крыжы, што стаялі на ўезьдзе ў Лёзну з боку Смаленску, на шасціканцовыя крыжы Эўфрасініні, збіўшы ка-сыя папяроцкі. Адказнасці за ак-цыю пакуль ня ўзяў на сябе ніхто.

Кальцавая пойдзе

у абход Курапатай

Варта ў Курапатах працягваеца. Тым часам вартавым Курапатай стала вядома, што будаўніцтва да-рогі мяркуюца всыпі дзве рукава-вамі. Траса складаецца з шасці палос — трэй паласы ў адзін бок, трэй паласы ў другі. Пачынаючы з перакрыжавання з вуліцай Міраншчэнкі дзве паласы адвоздзя-зца пад Заслаўскай бэтонцы, а праз Курапаты ідуць толькі чатыры паласы. Калі гэты варыянт рэ-канструкцыі будзе ажыццёўлены, можна будзе гаварыць пра вялікую перамогу валанцёраў.

Крымінальная справа
у Лечкамісіі

Па фактах парушэнняў у Рэспубліканскай лякарні Кіраўніцтва спраўамі прэзыдэнта пракуратура заяўляе крымінальную спраvu. Там, нібыта, выявілі факты парушэнняў у часе набыцца мэдычнага аб-сталаўання, выплаты заработка і прэміяў, невыкананыя нормы выдачы харчу. Страты дзяржавы ацэньваюцца ў 260 млн. рублёў.

Новы збор

за перасячэнне мяжы

У памежных зь Літвой і Польшчай раёнах будзе ўведзены збор за праезд праз дзяржавную мяжу на кантрольна-прапускных пунктах. Платіць ававізку толькі беларускіх грамадзян. Сродкі пойдуть у бюджет Гарадзенскай вобласці.

Памеры новага збору будуть вызначаны мінімальным заробкам — можа, 20%, а можа й 50% ад яго: абласное фінансавае ўпраўленне яшчэ не падбіла ўсё рахункі. Такі збор існаваў і раней, але ў розных раёнах сумы яго адрозніваліся. Для невялікіх раёнаў (Бераставіцкага або Ашмянскага), дзе мала прадпрыемстваў, памежны збор уяўляўся для бюджету істотнай сумы, а вось у Гарадзенскім раёне са зборам не атрымалася. Летась дэпутаты зачывердзілі яго, але на памежным пераходзе «Брузгі» адразу адбыўся з гэтай нагоды страйк.

На працягу наступнага году памежны збор ававізкова зацвердзіць ва ўсіх раёнах. Шанцы зарабіць найбольш грошай на КПП мае сёняня Бераставіцкага раёна. Перехад на мяжу з Польшчай у Брузгах закрыты на год, і ўвесе транспарт ідзе праз КПП «Бераставіца».

Паводле радыё «Свабода»

«Культура» на «Радыё-2»

З 1 студзеня на «Радыё-2» пачаў віяшчыца канал «Культура». Асноўны зъмест — навіны беларускага й замежнага культурнага жыцця, інтэрвю з дзеячамі мастацтва й культуры, музычныя праграмы. На першым канале беларускага радыё зроблены на інфармацыйнае віяшчанне — цяпер выпускі навін ў там трансльююцца штогадзінны.

Новы прафсаюзны лідэр

У тымтут пятніцу адбыўся паза-чарговы пленум федэрациі прафсаюзаў Беларусі. Адзінным пытаннем было афраныне новага старшыні. Ганчарыка зъмяніў Франц Вітко. За яго прагаласавала абсолютная большасць удзельнікаў пленуму. Другі намеснік Мікалай Беланоўскі яшчэ да галасавання зъмяніў сваю кандыдатуру. Вітко родзіўся з Глыбоцкіх, да здабыцца краінай незалежнасцю працаўніча на невысокіх пасадах у КПСС.

Э.Л.

Толькі жмінда і лянівы не чытае «Нашай Нівы»!

Афіцыйны знак эўра — літара "е", перакрэсленая дзвюма паралельнымі гарызантальнымі рысамі, — нагадвае грэцкую літару "эпсылён", зв. якой пачынаецца слова "Эўропа". Паралельныя лініі сымбалізуюць стабільнасць эўра. Ягоныя стваральнікі спадзяюцца, што гэты знак неузабаве набудзе гэтую ж вядомасць, як і знак даляра. Дызайнэр банкноты эўра Роберт Каліна з Аўстрыйскага цэнтрабанку кажа, што выявы вонкай, арак, брамаў розных стыляў эўрапейскай архітэктуры на пярэднім баку банкноты сымбалізуюць дух адкрыцця і супрадукціва ў Эўразіі. На адваротным баку эўра — выявы мастоў, якія звязаныя з мэтафарай камунікацыі паміж народамі Эўропы, а таксама між Эўропай і астатнім светам.

Дызайн манетаў эўра распрацоўваў беларускі Люк Люйкс. Манеты эўра, у адрозненні ад банкноты, маюць на адваротным баку нацыянальныя сымбалі. На пярэднім баку манеты эўра змешчаная выява малыя Эўразіі на фоне паралельных ліній, да канцоў якіх прычэпленыя зоркі эўрапейскага сцяга.

На сёняні нацыянальныя валюты захавалі толькі трох краін Эўразіі — Вялікай Брытаніі, Даніі і Швецыі. Апошняя падросту яшчэ не адпавядае так званным "крытэрам падабенства", якія даюць права ўдзельнічаць у ЭГЗ (стабільнасць цнаў, устойлівай фінансавай пазыцыяй дзяржавы, стабільны абменны курс ды нізкі ўзровень працэнтных ставак). А Вялікай Брытаніі і Даніі яхочуць адмаяцца ад нацыянальнай валюты як часткі нацыянальнага суверэнітату.

Згаданыя трох краін маюць права далучыцца да ЭГЗ у любы момант, а вось мацынаміць выхаду з Грошовага Звязу Маастрыхтскага пагадненія не прадугледжвае. Яшчэ згодна з гэтым дакументам краіна мусіць плаціць штраф, калі ейны дэфіцит дзяржаўнага бюджету вышэйшы за 3% валавога ўнутранага прадукту.

Паводле аптымістычных прагнозаў, з увядзеннем эўра ва ўсім Эўразіі выраўняюцца цны, бо прадпрымальнікі ях змогуць нажывацца на рэгіянальных адрозненнях. Гэта ўніфікую эўрапейскі рынак, а таксама выклічае рост канкурэнцыі. Аланэнты гэтае тэорыі сцьвярджаюць, што

уздыненне эўра наадварот падвысіць цны, а калі дзе і звойнажная карысная для спажыўцоў уніфікацыя, дык пакуль нішто ня съведчыць пра тое, што гэтая звяза набудзе ў найбліжэйшы час вялікія памеры. Скептыкі кажуць пра выкліканую рознай падатковай палітыкай у розных краінах (якая надалей застаецца ў нацыянальнай кампэтенцыі) розніцу цнаў. Яна падмацоўваеца цнавай палітыкай вытворцаў, што звязаюць на розніцу пакупніцкіх здольнасцяў "небагатых" партугальцаў і самых заможных (па паказніку ВУП на чалавека) ва ўсім ЭЗ люксембуржуцамі нацыянальна-культурных асаблівасці. Па звестках Эўракамісіі, у розных краінах Звязу розніца цнаў, напрыклад, на бытавую электроніку дасягае 30—50%, на аўтамабілі да 40%, а ў сярэднім цны вагаюцца недзе каля 20%. На Поўначы Эўропы цны высокія, на Поўдні — нізкія.

Гандляры, паводзячы цны ў эўра, цішком падвышаюць іх. Брытанская фірма "McKinsey", што аказвае юрдычна-адрадніцкія послугі, праанализавала гэта на прыкладзе нямецкіх крамаў. Ейныя аналітыкі звязалі ўвагу на тое, што цны маюць гэтак званыя "зманлівія" канцоўкі, якія прывабліваюць спажыўцоў

— у выпадку дробных тавараў гэта найчасціцей 1,49 маркі, 0,99 маркі і 2,99 маркі. Калі пералічыць 1,49 маркі на эўра, атрымаліца нязручна з пункту гледжання маркетынгу цна ў 0,76 эўра, якую лепш павялічыць да 0,79 эўра альбо паніць да 0,70. "McKinsey" падчынила, што калі гандляры будуць панікаць цны, то будуць губляць каля 1,2 млрд. марак штогод (пры агульным аб'ёме рынку ў прыкладзе 116 млрд. марак на год). Брусяль загадаў краінам ЭЗ праводзіць маніторинг цнаў, але сквапыя прадпрымальнікі адшукалі высьце і з гэтай сутыкай, падвысішы

цны за пару месяцаў да часу уздынення эўра. Пра многія падобныя сутыкі пісаў нямецкі друк — напрыклад, у кастрычніку з-за пераводу цнаў з марак у эўра копіт спажывецкага кошыка павялічыўся на 0,2—0,4%. Французскі часопіс для спажыўцоў "Que Choisir" падчыниў, што з-за перавода ў эўра розныя тавараў і паслугаў выраслі на 2—8%. Напрыклад, цны на выраб крэдытнай карткі, квіткі на прайезд у грамадскі транспарце, газетную падпіску і рагалікі, якія французы купляюць штодні.

Эўракамісія ях можа даць рады падарожанню ўжо хаця б таму, што цны на свае тавары й паслугі ўздымаюць на толькі пры-

ватнікі, але і дзяржаўныя ўстановы й прадпрыемствы, дарма што ўсе краіны падпісалі своеасаблівы пакт пра нязменнасць цнаў на грамадзкія паслугі. Часта акругленыя цнаў на карысць спажыўцоў азначаюць для грамадзкіх прадпрыемстваў вялізныя страты, якія ўсё адно трэба кампенсаваць з кішэні падаткаплатніка. Ірландзкія ўлады апынуліся перад дылемай — альбо дазволіць транспартным прадпрыемствам у сувязі з пе-радходам на эўра падвысіць цны, альбо паставіць гэтыя фірмы перад пэрспектывой мільённых страт.

Раз-пораз паўстаюць і проблемы з-за тых жа памылак машын, праграмнага забесьпячэння альбо памылак супрадукнікаў банку. Колькі тыдняў таму "Irish Independent" пісала, як адзін ірландзец паспрабаваў піравесці суму ў пэсэтах, адпаведную 1,5 тыс. ірландзкіх фунтаў, на свой гішпанскі раахунак. Але з-за кампьютарнага збою замест належных 300 тыс. пэсэтаў на раахунак ірландца трапіла 300 тыс. эўра. Той ня стаў рабіць гвалту дыйціхене згадзіўся з вынікам гэтае апэрацыі. Але праз пару дзён да яго прыйшлі паліцянты, і не-барака трапіў у турму. Эўрагроши — гэта вам ня жартачкі.

Янка Крывіч, Язапат Змысла

апытанье "НН" Калі Беларусь увойдзе у зону эўра?

Міністар фінансаў Мікалай Корбут:

Гэта зарана амбікроўца, бо спачатку трэба мець сваю моцную валюту. На сёняні ж думка — перайсці да 2005 г. на адзінную валюту з расейскім рублём.

Колішні старшыня Нацбанку Станіслаў Багданкевіч:

Спачатку трэба ўступіць у Эўразію, але зараз мы адстаем ад яго на гадоў 15—20. Што да прывязкі беларускага рубля да эўра, як, напрыклад, прывязваюць сваю нацыянальную валюту да амэрыканскага даляра дзеля іх умацавання краіны Ласіцкай Амрыкі, то на гэта трэба гадоў 5.

Экс-сылікер Вярхоўнага Савету Станіслаў Шушкевіч:

Гэта доўгі тэрмін, бо дужа да-лёка мы адкаціліся назад, больш, чым калі адкатаўліся. Адзінае, што мы маем адпаведнае зоне эўра цяпер, — гэта адукаванасць, дысцыплина-насць і працавітасць. Каб рэальна наблізіць пытаньне аб эўра, Беларусі трэба вярнуцца на ўзровень 91-га, 92-га гадоў. Тады да эўра нам будзе столькі ж, колькі прыбалтам.

Старшыня АГП Анатоль Лябедзько:

Калі АГП ды ейныя саюзнікі прыдадзіць ўлады ў Беларусь. Калі ж пачапль рэфармаваныя беларускай эканомікі ужо зараз, то, каб у нас было эўра, спатрэбіца 10—15 гадоў.

Актар Купалаўскага тэатру Віктар Манаеў:

Увойдзе — нікуды не падзе-нецца. Цывілізаваны сьвет інтэг-руеца. Але спачатку мы мусім стаць цывілізаванымі. Мне зда-еца, пераход Беларусі на эўра можа быць мажлівым гадоў пра-здаесяць. Я ня з неба гэ-

Новыя эўрапейскія грошы

Новы 2002 год для эўрапейскай інтэграцыі адзначыўся ўвядзеннем адзінай наяўнай валюты Эўрапейскага грошовага звязу (ЭГЗ) — эўра. Гэта найвялікшая падзея ў жыцці Эўразіі, якую ўвядзенне эўрапейскіх грошай ён надзвычай блізка падышоў да шараговых грамадзян Эўразіі. Толькі ён мае права друкаваць эўра. За 1999 г. стварылі Эўрапейскі цэнтральны банк у Франкфурце-на-Майне. Толькі ён мае права друкаваць эўра. За 1999 г. звязаўся безнайшыя эўра ды па-

чалася падрыхтоўка да ўвядзення эўрагатоўкі. Супольная валюта мела спачатку называцца "екю" ("еси"), як і ранейшая разылковая адзінка ў трансакцыях паміж дзяржавамі ЭЗ. Але гэтая назва асацыявалася ў адных з сярэднівежнай французскай манетай, у іншых — з партугальскім эскудам. Тому ў 1995 г. пастанавілі, што эўрапейскія гроши будуць называцца эўра.

Ужо гэтыя восеньню доля міждзяржавных трансакцыяў, якія праводзяліся ў эўра, напрыклад, у Нямеччыне ці Францыі дасягала 40%. Многія магутнія фірмы, накшталт "Фіяту" ці "Сы-мэнзу", даўно перавялі сваю спра-вадзячнасць на эўра.

І вось з 1 студзеня 2002 г. адзінкі нацыянальных валютаў краінаў ЭГЗ выкарыстоўваюцца ўжо не толькі ў безнайшынай форме. Манеты і банкноты нацыянальных валютаў страцяць сваю вартасць пры канцы лютага, але іх можна будзе абменяваць у банках большасці краін Эўразіі да канца году, а пасля абмен будзе ажыццяўляцца на нявыгадных умовах.

Амэрыканцы ня радыя зьяў-лінню эўра, яны справядліва ба-цаць у ім канкуранта. Прэзыдэнт Амэрыканскага фэдеральна-гра-

зэрву (установа кшталту Эўрапейскага цэнтральнага банку) Алэн Грынспон зазначыў, што новай эўрапейскай валюце шкодзіць наяўніцца на адкрытыя межы, працоўныя ў краінах Эўразіі не мігруюць з рэгіёнаў, закрунтых беспрацо-зем, як у ЗША. Гэта тлумачыцца культурна-псыхалягічнымі асаблівасцямі эўрапейцаў і бытавымі цяжкасцямі (прадаць ці набыць жытло, узяць банкавскі кредит у Злучаных Штатах нацшмат прасцей, чым у Эўропе). Нельга забывацца й на тое, што ў ЗША ўсё-такі адна мова. А ляўрэат Нобелеўскай прэміі ў галіне эканомікі, стэнфордзкі профэсар Мілтан Фрыдман лічыць увядзенне эўра вялікай памылкай:

"Эўра мае на мэце стварэнне ўніфікаванай эканамічнай і палітычнай систэмы, у той час як Звяз з пераўненіем супярэчнасцяў. Прыйлад? Ірландыя і Італія. У той час як Зялёны востраў пільнуеца суворай грашовай палітыкі, Італіі патрэбна большая элястычнасць у гэтай галіне. Калі немцы зараз пасла-бяць сваю манетарную палітыку, гэта немінуча прывядзе да ўнутраных канфліктіў".

Гэта слушна, бо цяпер цэнтральныя банкі больш як могуць мяніць працэнтных ставак даляра пад-

задзіўляць працэнтныя ставкі, якія ў іншых краінах зменяюцца ў залежнасці ад падыходу. Але падыходы ўніфікаваныя, што яго ашукваюць. Страх перад інфляцы-ю можа выліцца ў прафсаюзнай атаку на прадаццаўці з мэтай пад-вышэння заробкаў. Але паченца інфляцыі якраз у тым выпадку, калі прадаццаўці саступяць і пад-высяць заробкі.

Урады асобных краін тармозяць працэс уніфікацыі систэмаў падаткаў, працоўнага права і фінансавай рэгуліроўкі. Пакуль што, па падліках The Wall Street Journal, з 41 пастановай, прынізьці якіх абсалютна неабходна для стварэння

Дакладны статыстыкі, колькі беларусаў за апошнія гады прайшлі ў іслам, ніяма. З 1994 г. такіх выпадкаў толькі у Менску і адно толькі Мусульманскія рэлігійнае аб'яднанне налічыла 95. У асноўным гэта дзяўчата, што павыходзілі замуж за арабскіх студэнтаў (89). Праўда, усяго паміж хрысціянкамі і мусульманамі зарэгістравана 223 шлюбы. Такім чынам, толькі кожная трэцяя беларуска, пашлюбаваўшыся з мусульманінам, прыняла мужаву веру.

Рэдкія беларускія хлопцы, што ўдаліся ў мусульманства, адмаліяюць, што зрабілі гэта звінейкае моды. Толькі адзін прызнаўся, што прыняў іслам сірота іншага яшчэ і таму, што гэтая рэлігія найхутчэй распаўсюджваецца, а сваё мусульманскія імя ўспомніў не адразу: "Джафар... не, Шарыф!"

Сяргей Дзядко ў 27 гадоў стаўся ў ісламе Саідам, што значыць "шчасливы, радасны", але ў пашпарце пакінуў старое імя.

Сяргей стаў Саідам

Сяргей Дзядко: Бо гэта не прынцытова. Гэтаксама па жаданні робіцца ў аброзанье.

"НН": Скуль вы прыйшлі ў іслам: з каталіцтву ці з праваслаўя?

С.Д.: З праваслаўя, але я быў паходзішчаны ў яго несвядома, не ад душы. Не, не малым, проста, калі была мода на экстрасэнсаў, я быў пайшоў да адного з іх, але ён мне сказаў, каб я прыйшоў тады, калі паходзішчуся. Праваслаўе мяне не задавальняла ў прынцыпе. Я не прымалі аброзоў, бо трэба стасавацца з самім Богам. Дарэчы, у ісламе пакланенне каму-небудзь, апрача Аллагу, ёсьць самым вялікім грахом. Не падабалася, што сівятыры ўзялі на сябе права адпускаць грахі. Паводле ісламу, гэта можа зрабіць толькі Бог, ад дробных грашкоў ачышчае штодзённая пляціровая малітва. Царква —ня Бог. Мой пераход у іслам адбыўся на проста так: дагэтуль я пацікавіўся і вывучыў іншыя сусветныя канфесіі. Іслам вывучаў дына гады, паступова прымалі ягоныя прынцыпы, якія супадалі з маймі асабістымі. Напрыклад, на брацу у роті ні краплі алькаголю. Бо за гэтым цягнецца лаянка, распуста, забойства. Я ня п'ю ўжо ёсьць гадоў, а ў мусульманстве — чатыры гады.

"НН": А ці цяжка ў беларускіх умовах выконваць штодзённую ўсё, што мусіць рабіць вернік-мусульманін, тыя ж малітвы чытаць?

С.Д.: Малітва доўжыцца максімум дзесяць хвілінай. Як часта і

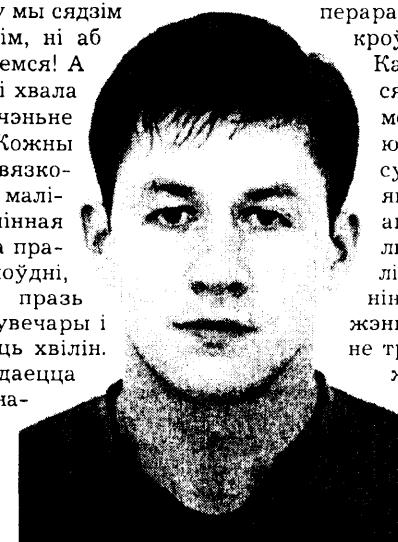
зусім не патроху мы сядзім і нічога на робім, ні аб чым не задумваёмся! А малітва — гэта і хвала Аллагу, і ачышчэнне ад грахоў. Кожны дзень у нас абавязковая пляціровая малітва: пляцівілінная зранку, яшчэ да працы, потым апоўдні, пасля яшчэ праз дзіве гадзіны, увечары і ноччу па дзесяць хвілін. Маліцца мне ўдаецца заўсёды. Неяк знаходзіцца ў офісе ў знаёмага, падышоў час малітвы — я сказаў яму пра гэта.

Ен: калі ласка, ніяма проблема.

Паслаў газету на падлогу, бо трэба, каб было чыстае месца, і памаліўся. Нельга яшчэ маліцца там, дзе дужа багата народу і тлумна. Напрыклад, на дарозе, на рынку.

"НН": Здаецца, у ісламе забароненыя не толькі алькаголь, але й сівініна?

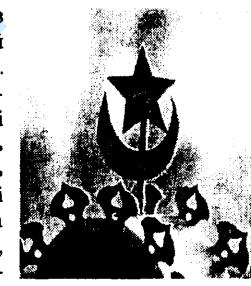
С.Д.: У хрысціянстве юдэйстве таксама забаронена ёсьць сівінія. Сівінін жаруць абы-што — усялякія адкіды, у тым ліку фэкаліі. Іншае мяса ёсьці можна, праўда, калі яно здабыта адмысловым чынам і з мусульманскай малітвой. Звычайна на нашых птушкафабрыках курэй забіваюць токам, кроў запякаецца ў мясе. Утвараюцца таксыны, шкодныя для здароўя чалавека. Правільней забіваць курыцу так:

Сяргей Дзядко

пераразаць горла, каб кроў выцякала. На Камароўцы зь месца таму зявілася месца, дзе гандлююць мясам мусульмане. У іх я яго і купляю. Нагаўл ёсьць шмат людзей, хто праста лічыцца мусульманінам ад нараджэння, але Кур'ану не трываецца, гэтыя ж шчырыя мусульмане, я іх ведаю асабіста. Ужываць мяса жывёлы, забітай на так, як съслед, дазваляеца толькі ў выключчных выпадках, калі ніяма чаго ёсьці.

Што да іншых табу, то прававернаму мусульманіну ніяма чаго рабіць на дыскатэках, дзе жанчыны апранутыя ў настрогае адзенні. Гэта грэх для вока. Ужо яня кажучы пра дотыкі ў танцах. У беларускім грамадстве стала нормай, што першае-другое спатканыне сканчаецца ў мужчыны з жанчынай, як той казаў, лягічна. Паводле ісламскіх законаў, калі жананты ўчыніць здраду ды будуць чатыры съведкі гэтага, то гэта съмяротная кара, калі нежананты —

сто ўдараў палкай. Шмат падману і ў беларускім бізнэсе. У сапраўдных мусульман такога не здараеца. Дарэчы, у ісламе лічыцца, што чалавек нараджаецца чыстым мусульманінам, а псуе яго якраз інгатыўнае навакольле.

"НН": А самі вы ці жананты і з кім?

С.Д.: Зь беларускай. Яна ўзяла іслам за 4 месяцы да вясельля паралельна са мной.

"НН": Ці сутыкаліся вы калі з інгатыўнай рэакцыяй на то, што вы беларуе і мусульманін?

С.Д.: Свяякі, сабры і знаёмыя паставіліся да гэтага нармалёва, ніякіх канфліктў не было. Праўда, калісь выходзіці на мянэ супрацоўнік КДБ. Ведаецца ж, апошнім часам іслам раўняюць аж з бандытызмам. Хоць гэта абсалютна гуманная рэлігія. Той з органаў пачаў задаваць розныя пытанні, давялося тлумачыць сутнасць іслamu. Стэрэатыпы якраз ад таго, што многія ніядаюць, што такое іслам. Ніводзін прапаведнік ніколі не будзе заклікаць да гвалту. Тэрарызм да ісламу пікага дачынення нія мае. Нават у самім выразе "ісламскі экстремізм", што часта гучыць у апошні час з тэлевізару, ёсьць вялізная недарэчнасць. А да тэрарызму я стаўлюся з абсалютным асуджэннем, тым больш што калісьці служыў у спэцадзеле па барапце з тэрарызмам.

Гутарыў Ігнат Чакацкі

Паводле перапісу 1999 г., у Беларусі стала жыве 28 тысяч мусульманаў. Разам з тымі, хто жыве ў Беларусі ня стала, іх у 2-3 разы болей. Гэта беларусы-мусульмане (татары), азербайджанцы, таджыкі, аўганцы, туркі і чачэнцы.

“Што гэта за Ўласаў”, або Яшчэ раз пра “Купалаў кажушок”

Гісторыя пра "кажух ад Купалы", пераказаная ў "НН" ад 19 лістапада 2001 г., падалася большасці чытачоў цалкам легендарнай. Аднак дакументы, што доўгі час захоўваліся ў сакрэтым архіве асбага сэктару ЦК КПБ, а зараз знаходзяцца ў Нацыянальным архіве Беларусі, съведчыць, што чуткі, нібыта Купала і Колас дапамагалі "ворагу народу" Аляксандру Ўласаву, нарадзіліся не на пустым месцы. Былыя супрацоўнікі "Нашай Ніве", а на той час — "жывая клясік" беларускай савецкай літаратуры (да Купалы з Коласам далучыўся Зымірок Бядуля), сапраўдны зрабілі шляхетную спробу уратавацца сваёю колішнім рэдактара. Спраба тая была тым больш ганаровай, што аўтары пададзенага ніжэй ліста разумелі, чым рызыкавали. Разумей гэта і ягоны адрасат.

Што праўда, перад тым як заступіцца за Ўласава, Янка Купала ў чарговы раз прадэмантстраўваў сваю ляляльнасць да ўлады — перадаў у ЦК КП(Б)Б ліст, наўкараныя яму Аляксандрай Ўласавай адразу пасля арышту ейнага мужа. Пра менавіта такое развязвіцце падзеяў съведчыць наступны дакумент:

№ 1390
22 сіненя 1939
Нам. наркама ўнутраных справаў БССР — тав. Рашэнткаву.

Накіруваеца ліст Уласавай Аляксандры на імя Янкі Купалы й Ваш адказ ад 14/XII — 39 г. за № 8992 аб праверы фактаў, выкладзеных у лісце, з рэзалюцыяй сакратара ЦК КП(Б)Б т.Панамарэнкі.

Пра вынікі па справе Ўласава А.Н. паведамце т.Панамарэнку зь вяртаннем перапіскі.

Заг. Асобага сэктару ЦК КП(Б)Б (Камінскі)

[На адвароце]: Рэзалюцыя: т.Рашэнтніка — прашу разабрацца ў справе асбага. (Панамарэнкі).

(Машынапіс, водпук, НАРБ, ф.4, вол.21, спр.1691, арк.340.)

Пераклад з расейскай.)

Аляксандар Ўласаў, першы рэдактар "НН"

А пра чатыры месяцы Панамарэнка атрымаў допіс, пра які я згадваў у пачатку гэтай зацемкі. На простым лісьце паперы, ад рукі (спэцыялісты пры жаданні здолеюць вызначыць, чым менавіта аўтографам ёсьць тое пасланне), у мове, зразумелай для ўладароў "першай у гісторыі беларускіх работнікаў і дзяржавы". то бок па-расейску, трэы самыя вядомыя і ўплывовыя на той час беларускія пісьменнікі выступілі ў абарону чалавека, якія калісьці даў ім "шлях у жыцці". Няміка мне было браць

на сябе адказніцца за пераход на беларускую мову сумеснага твору ажно трох клясыкаў беларускіх літаратур, таму пралапану тэкст у арыгінале:

Секретарю Цэнтральнага Комітэта Коммунистyczескай Партиі большевиков Беларуссии тов. П.К.Понамарэнко

В сентябре месяце 1939 г. органами НКВД быў ареставан в.г.Молодечно Александр Нікітіч Власов. С іменем Власова неразрывна связана организація першых беларускіх газет — "Наша Доля" і "Наша Ніва". В "Нашай Доле" он быў близкайшим і одним из руководящих сотрудников. После того, как "Наша Доля" была закрыта (в 1906 г.),

а ее редактор был осужден к заключению в крепость, стала выходить другая белорусская газета "Наша Ніва", редактором которой был Власов. Мы также принимали активное участие в названных газетах как их сотрудники, помещая свои статьи и стихи, протестуя в них против самодержавного произвола, против социального и национального угнетения белорусского народа. Мы хорошо знаем Власова как человека, преданного трудовому народу, как культурного работника и собирателя разрозненной белорусской интеллигенции с тем, чтобы поставить ее на службу народа. Против русской культуры Власов никогда не относился отри-

цательно и в своей деятельности не ставил вопроса об отрыве белорусского народа от народа русского. В настоящее время Власов уже старик, и было бы несправедливо для него, если бы он на склоне своих лет не принял участия в строительстве новой социалистической культуры народа, за который он боролся и много отдал лет своей жизни. Поэтому мы просим Вас, тов. Понамарэнко, пересмотреть вопрос о Власове и отнестиесь снисходительно к его ошибкам, если они у него были, и дать ему возможность реабилитироваться себя на советской работе.

Якуб Колас
Янка Купала
Змітрок Бядуля
26 IV 1939 г. [відавочная памылка,
траба - 1940 г.]

Рукапіс, арыгінал, аўтографы аўтара, Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь, ф.4, вол.21, спр.1810, арк.75.

Вынікам цытаванага звароту мог быць хіба толькі адносна мяккі вырак колішняму польскаму сэнатару: 5 гадоў лягеру — найменшы тэрмін з тых, якія атрымлівалі "беларускія буржуазныя нацыяналісты". Але паважны век, перанесены ў турме пакуты і страшная сібірская лягernaya зіма не далі Ўласаву перажыць і першы год за калючым дротам...

Што ж да "Купалавага кажушка", чы яцпер мы, прынамі, ведаем: калі б нават гэта гісторыя й была цалкам легендарнай, нейкая кропля праўды ў ёй ёсьць. І ў кроплі гэтай, як гэта заўжды быў, адлюстраваўся ажыян сталых сюжэтаў нашай падсавецкай гісторыі: "каты і ахвяры", "тыя, хто саджаку, і тыя, хто саджалі", "беларусы і прыходні", "з кім вы, майстры культуры?" etc., etc., etc.

А на клясыкаў наших падсавецкіх усё ж такі зараз мусім глядзець з трохі большай павагай.

Ігар Лялькоў

Беларусы на Амазонцы

Амазонская опера не была трэзынненем. Яна паўстала ў эпоху "гумовага бума", які ахапіў Бразылію пры канцы XIX ст. Яшчэ Хрыстафор Калюбм бачыў, як індзейцы на Гаїці гуляюцца ў мячы, зробленыя з загуслага соку нейкага дрэва. Нейкі іншы эўрапец распавядáў, што індзейцы падточвалі дрэвы, зьбіralі з іх нейкіе даўніе "малако" ды мачылы ў ім сваю вopратку ѹ аbutak, ад чаго тыя рабіліся больш трывалымі й не прапускалі вады. У XVIII ст. таямнічае індзейскае рэчыва было названае каўчукам. Атрымаў яго можна з бразильскай гевэй (*Hevea brasiliensis*) — дрэва сямейства малачавых, якое расце ў Бразыліі. Адна дарослая гевэя можа даць да 7 кг гэтага прадукту.

У 1820-х шатляндзкі хімік Чарльз Макінтош атрымаў з каменнаугольнай смалы вадкасць, у якой можна было распушчаць каўчук. Рошчына ўкладалася паміж дзівкома варствамі тэкстылю, і атрымлівалася воданепранікальная тканіна. Непрамакальная плашчы-макітоны хутка ўвайшлі ў моду. Цэны на каўчук выраслі. Яшчэ больш яны ўзыняліся, калі з гэтага речыва пачалі рабіць аўтамабільныя шыны.

Манаполію на каўчук у той час трывалі бразильская гумовая барона, якія збольшага жылі ў Манаўсе — невялікім гарадку, што месціцца ў глыбіні амазонскай сэльвы, за 1600 км ад атлянтычнага ўзьбярэжжа, якраз там, дзе Рыё-Ногра зьліваецца з Амазонкай. Менавіта Манаўс быў першым у Бразыліі горадам, у якім з'явілася электрычнасць. Па ягоных ярка асвятленых вуліцах begalі трамваі. Тут была сучасная каналізацыйная систэма, а таксама гавань зь вялізнымі пльывучымі докам, у якую, падымоючыся ўверх па Амазонцы, заходзілі аўтамабільныя шыны.

Оперны тэатр у Манаўсе пачалі будаваць у 1882 г. Тамтэйшыя багатыры ахвяравалі на яго 5 мільёнаў даляраў — астранамічная па тых часах сума. Упльвовыя і багатыя гараджане не спыняліся ні перад чым дзеялі дасягнення сваёй амбітнай мэты — пабудаваць найпрыгажэйшы ў сьвеце оперны тэатр. Будаўніцтва доўжылася амаль 15 гадоў. Усе матэрыялы імпартаваліся з Эўропы — нават цэмэнт. Мармуровыя калёны і жырандолі былі прывезеныя з Італіі, люстры — з Францыі й Бельгіі, чыгунае ліцьцё — з Англіі, камяні для сценаў — з Партугаліі. Дрэва для паркету было, прайда, бразильскае, але апрацоўвалася яно ў Італіі. Грандыёны купал колераў бразильскага нацыянальнага сцягу складаўся з 36 тысяч паліваных керамічных плітак, прывезеных з Вэнэцыі. У падмурек укладаліся вялізныя камяні, прамочаны ў каўчukу, каб у залі не чуваць было вулічнага тлуму. Вакол тэатру насадзілі ладны парк, упрыгожаны мармуровымі статуямі, прывезенымі з Англіі.

Афіцыйнае адкрыццё Амазонскай опоры адбылося 31 сінтября 1896 г. Гараджане захоплена сузіралі раскошнай інтар'єру. Залі ў форме арфы з 22 калёнамі, кожная з якіх была ўпрыгожана стылізаванай маскай ягока-небудзь артыста, пісьменніка альбо кампазытара — Шэкспіра, Гётэ, Монцарта, Бэтховена, Вагнера, Рацыні... Столі Оперы была спраектаваная і размалёваная такім чынам, што ў гледачоў стваралася ўражанне, быццам яны знаходзяцца пад Эйфелевай вежай. Асвятляла залю агромністая крыштальная жырандоля. Заслонка ўціціла самой грандыёнае жывапіснае палатно пад назову "Спакаінне вадаў", створанае бра-

зыльскім мастаком Крысыпімам да Амара. Сцэна паводле сваіх паме-раў надавалася нават на пастаноўку вагнераўскага "Пярсыёнка Нібелюнга".

Адкрылася Опера галя-канцэртам з удзелам эўрапейскіх зорак. Праз тыдзень, 7 студзеня 1887 г., там адбылася прэм'ера опоры Панк'елі "Джаконда". Ейная атмасфера дакладна адбілася ў знакамітым рамане Гастона Лéру "Фантом оперы" (1910), які стаўся сюжэтнай асновай для шматлікіх спектакляў і экранізацый (у тым ліку для славутага мюзыкулу Ўэбера). На працягу двух дзесяцігодзінь ў Амазонскай опоры выступалі найлепшыя артысты. Тут съпявалі Энрыка Каруза, танцавала Ганна Паўлава, дэкламавала Сара Бэрнар. Штогод трупа мільянскага тэатру "Ля Скаля" выпраўлялася за акіян, каб адыграць не-калькі спектакляў у Манаўсе.

Казка скончылася ў 1910 г., калі зярніты гевэі, выкрадзены адным прадпрымальнym ангельцам, далі выдатны ўраджак на зямлі Малайзіі. Там гевэю вырошчвалі на плянтацыях, акуратна абрываву-ючы лісьце, каб уся ейная сіла ішла ў сок. Бразильцы, якія здавалі каўчук з дзікіх зарасьнікаў гевэі, на здолелі канкураваць з азіецкімі вытворцамі.

Манаўс хутка з'явіўся. Гумовыя бароны пазъяжджалі ў Эўропу. Опэрны тэатр разбураўся пад упльвам гарачайнікі ў вільгаті. Сцэ-

ну стала выкарысто-вацца з футбольнае поле, глядзельную залю — як бэнзаско-вішчу. На тое, каб толкам адрамантаваць памяшканье, не хапала грошай. Што праўда, пасля адной з рэстаўрацый, у 70-я гады, у Манаўсе нават съпявалі Пласыда Дамінга. Яму заплацілі мільён даляраў ганарару, а ў горадзе ледзь не пачаліся народныя бунты з прычыны неперагодна на высокіх цэнай на квіткі.

Сапраўднае адраджэнне Опоры пачалося тады, калі губэрнатар Амазоніі Мэндэс вырашыў дзеля прычынення турыстаў стварыць у Манаўсе прафесійны сымфанічны аркестар, хор, балет ды ладзіць там штогод опэрны фэстываль найвышэйшыя клясы. Бо ні нафтаапракоўчи завод, ні зборачныя цехі

японскай электронікі, ні бровар сталых прыбыткаў месту не забясьпечвалі. Вось і вырашыты гарадзікі ўлады зарабляць на турызме. Губэрнатар выдатковоў на аднаўленне Опэры больш за 2 млн. даляраў штогод — сума вялізная для гораду з пяцітармільённым насельніцтвам, палова якога — непісменныя, а сярэдні заробак рабочага ледзьве перавышае 100 даляраў у месяц. У 1997-м адбыўся першы опэрны фэстываль.

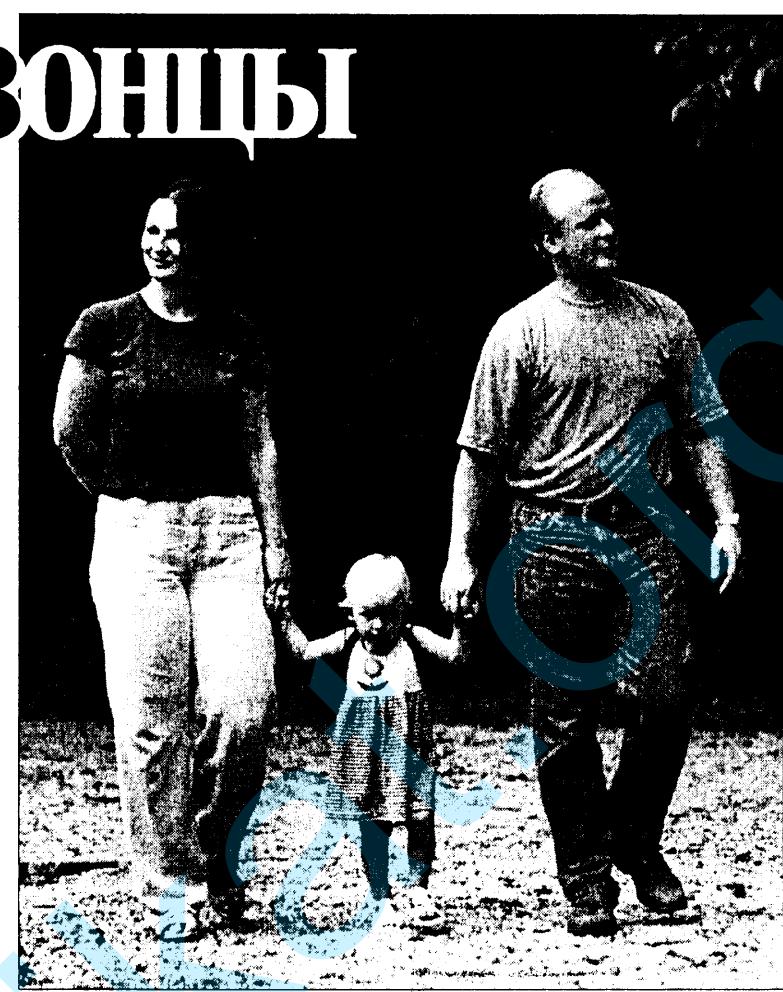
Тады ж у Манаўсе з'явіўся беларусы. Амаль уся трупа Беларускай опоры разам з аркестрам і хорам узяла ўдзел у канцэртных выкананіях опоры "Травіята" і "Карман".

Праз колькі месяцаў у Менску з'явіўся бразильскі эмісары на чале з Хуліё Мэдалль — папулярным у Лацінскай Амерыцы дырыжорам і кампазытарам, бацькам "трапікальнага джазу". Яны прыехалі, каб запрасіць беларускіх музыкантаў на працу ў манаўскую Опору. Згадліся 16 чалавек. Сярод тых, хто паехаў у 1997-м у Манаўс, былі скрыпачы Рэгіна Саркісава, Анжэла Жарэга, Ігар Жук, Валянціна Гасціловіч, альтыст Аляксандар Хахлоў, віялянчыст Антон Мінянкоў, габаістка Вікторыя Татуар, клярынтысты Аляксей Вакуленка і Дзяніс Іваноў, фагатысты Аляксандар Мурзіч і Сяргей Фаміноў, трубач Яўген Герасімаў, літаўрист Уладзімер Судноўскі.

Вадзім Іваноў з жонкай Ляўрай і дачкой Марыяй Паўлай.

Цяжка ім было звыкніць да новых умоваў. Сыякота 35—40 гра-дусаў увесь год, вільготнасць больш за 90%, смурод і бруд на вуліцах. Экзатычная ежа — бела-

Яўген і Тацяна Герасімавы з дачкой Ганнай, грамадзянкай Бразыліі.

русы зь цяжкасцю звыкалі да сэндвічаў са смажанымі пальмовымі пладамі й іншых кулінарных дзівосаў. Яшчэ тamtэйшы клімат бязылітасна нішчыць музычныя інструменты. Дыя публіка ня дужа вытанчаная — амазонская жыхары без заўшыні сарамлівасці займаюцца каханнем прости ў дварох і ў сквэрэх. У першыя гады беларускія музыкі мусілі граць на вуліцах у атасінні адмыслова нанятых прастытуатак і трансвестытаў, каб прыцягнуць у тэатр публіку. А ўдзень яны ролізвалі ў тэатры — наведаныне іхных рэпэтыцыяў уваходзіла ў стандартную праграму экспкурсіяў.

Цяпер публіка ахвотна купляе танныя квіткі ў опору, турысты з энтузізмам ходзяць на канцэрты, прыяжджаюць на фэстываль. Хуліё Мэдалль пасварыўся з бацькамі гораду і з'ехаў у Манаўс. З таго часу рэпэртуар аркестру зрабіўся больш цікавым і разнастайным. Апрача венскіх вальсаў і аргентынскіх танга, у ім з'явіўся сур'ёзны і складаныя творы Стравінскага, Віла-Лебаса, Уладзіміра Гарадзіскага ўлады Манаўсу адчынілі новую музычную школу, дзе беларускія музыкі вучачы бразильскіх дзяцей.

Многія аркестранты прыехалі ў Манаўс з мужамі або жонкамі, якім няпроста знайсці там працу. Так, з габаісткай Вікторыя Татуар прыехаў ейны муж, скульптар Юры Пястроў. Ці патрэбны ў Ама-

зоні беларускі скульптар? Клярынтыст Вадзім Іваноў першы з нашых музыкай ажаніўся з амазонскай дзяўчынай. У Вадзіма й Ляўры нарадзілася съветлаволосая і съветлавакая дачка Марыя Паўла. Ей ужо амаль два гады. Вадзім пачуваліся б цалкам шчасливым, калі б не туга па родзіме, дзе засталася маці, сястра, сябры... У трубача Яўгена Герасімава і яго жонкі флейтысткі Тацяны таксама нарадзілася ў Манаўсе дачка.

Беларускія музыкі ў Амазоніі задаволеныя сваім жыццём. У Менску я зарабляла 35 даляраў у месец. У мяне не было кватэры. Я мусіла жыць у сяброў, — кажа Анжэла Жарэга, якая некалькі год працавала ў Манаўсе канцэртмайстрам першых скрыпак. Сярэдні заробак у Амазонскім філірманічным аркестры — 1600 даляраў у месец. Усе музыкі, многія з якіх у Менску туляліся па інтэрнатах, маюць уласныя кватэры альбо катэджы. Скрыпач Ігар Жук ужо набыў навукі "Фальксваген-Гольф" са старэасыстэмай і кандыцыянерам.

Рэпутацыя ў беларускіх музыкай надзвычай высокая. За апошні год пра іх пісаў аўстралійскі тыднёвік *The Sunday Telegraph*, а таксама амэрыканскія газеты *Newsweek International* і *The Washington Post*. Расце і аўтарытэт Амазонскага філірманічнага аркестру. Неўзабаве можна чакац ягонаў гастролі ў ЗША. Беларускіх музыкай у Манаўсе ўсё прыбывае. Нядыўна з Менску з'ехаў таленавіты клярынтыст Дзяніс Парэчнік. Яшчэ шмат хто сядзіць на валізках... Прычым аркестар Беларускай опоры, нягледзічы на таякі значныя страты, гучыць па-ранейшаму добра. Гэта значыць, што ў менчукou ёсьць нядрэнныя музычныя рэзэрвы!

Нядыўна я атрымала ліст ад дырыжора Хуліё Мэдаллья. Маэстра спадзяеца, што беларускія музыкі, якіх ён перацягнуў у Бразылію, застануцца там назаўжды. Сёлета ён атрымаў прапанову стварыць міжнародны музычны цэнтар у Курытыба, на поўдні Бразыліі, дзе клімат лагаднейшы за амазонскі. "Гэта самы цывілізаваны горад ва ўсёй краіне, — піша маэстра Мэдаллья. — Тутака я буду ствараць новы аркестар. У мяне ёсьць мара прыехаць у Менск і забраць музыкай, якія яшчэ там застаюцца". Я вельмі баюся, што гэта яму ўдасца.

Юлія Андрэева

Удзельнікі Амазонскага філірманічнага аркестру, амаль палова з іх беларусы. Здымак зроблены ў фасе Амазонскага тэатру.

ТЭЛЕВІЗІЯ

Наша Ніва [1] 4 студзеня 2002

ПАНЯДЗЕЛАК, 7 СТУДЗЕНЯ БТ

- 7.00 "Каляды". Дак.фільм (Расея).
 7.30 Фільм-казка "Папялушка" (СССР).
 8.50 Віншаваньне мітрапаліта Філарэта са съвятам Нараджэнчыня Хрыстовага.
 9.00, 15.00 Навіны.
 9.10 Існасьць. Святочная праграма.
 9.35 Чароуны куфэрак "Саюзмультфільму". "Ізмпіен".
 9.45 "Вызваліце Білі-31". Маст. фільм (ЗША).
 11.10 "Чарадзе-2001". Музычная праграма.
 12.25 Камэдя "Дзень добры, я ваша цётка!" (СССР).
 14.05 Карапеускае паляваньне.
 14.30 "Сыпявай, душа!" Святочная праграма з узделам фальклёрнай групы "Церніца".
 15.10 "Навагоднія прыгоды, ці Цяянк № 1".
 16.25 "На скрыжаваньнях Эўропы". Тэлефестываль беларускай песні. Частка 2-я (паўтор ад 1 студзеня 2001).
 18.45 Г.Польскі і Я.Еўсцігненеу ў пірчай камэді "Па сямейных абставінах" (СССР). 1-я і 2-я сэрыя.
 21.00 Панарама.
 21.35 Урачыстая цырымонія ўручэнчыня прэміі "За духодае адраджэнчыне" і спацыяльных прэмій прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі дзеячам культуры і мастацтва.
 23.35 Т.Лерміт у маст.фільме "Вясельле стагодзьдзя" (Францыя).

СТВ

- 6.00 Музканал.
 6.40 Фантастычны фільм "Госьця з будучыні", 5-я сэрыя.
 7.50 "Востраў скарбай". Мультфільм, 2-я сэрыя.
 8.55 Мэлядрама "Цуд на 34-й вуліцы".
 10.50 Камэдя "Mісіс Даўтфайр".
 13.25 Мэлядрама "Жорсткі раманс", 2-я сэрыя.
 15.00 Зоркі праграмы "Вакол съмеху", частка 2-я.
 16.00 "Прынцэса Сысы". Мультсэрыял.
 16.30 "Фантастычна чацьверка". Мультсэрыял.
 17.00 "Цік - герой". Мультсэрыял.
 17.30 "Паўэр рэйнджэр", ці Магутныя рэйнджэрсы". Сэрыял.
 18.00 Камэдя "Навабранцы на шпациры".
 20.00 "Сымпсаны". Мультсэрыял.
 20.30 "24 гадзіны".
 20.45 "Тэм дні".
 21.00 Камэдя "Загнаныя ўрай".
 23.25 "Залаты летаўг сусветнага футболу": "Неверагодны падзеі на футбольным полі".
 0.35 "М1". Музычная праграма.

OPT

- 7.00, 9.00, 14.00, 17.00 Навіны.
 7.10 "Дзіцянятвы джунгля".
 7.35 Фільм "Сірата казанская".
 9.10 КВК. Фінал 2001 году.
 11.20 "Лёгкі дух!".
 11.50 "Самі з вусамі".
 12.20 "Вечары на хутары ля Дзіканькі". Камэдя.
 14.10 Фільм "Каплялюш".
 15.45 "Ерапаш".
 16.05 Жывая прырода.
 17.15 Камэдя "Асабільасці нацыянальнага паляваньня ў зімовыя пэрыяд".
 18.40, 20.35 А.Пугачова, М.Жванецкі, А.Газманаў, Л.Доліна, А.Разэнбаум у святочных канцэрце.
 20.00 Час.
 22.00 Фільм "Ты ў мяне адна".
 23.45 Фільм "Вечаровыя наведнікі".

РТР

- 6.55 Тата, мама, я - спартовая сям'я.
 7.40 Фільм-казка "Руслан і Людміла".
 10.05 Добрай раницы, краіна.
 10.40 Сам сабе рэжысэр.
 11.30 Фільм "З пункту гледжаньня анёла".
 12.45 Віншаваньне патрыярха Маскоўскага і Ўсяе Русі Аляксія II.
 13.00, 19.00 Весткі.
 13.20 "Навагоднія атракцыён-2002".
 14.20 Мэлядрама "Яўсція".
 16.45, 19.25 Калядныя супстрэчы Алы Пугачовай.
 21.45 Фільм "Калядная містэрый".
 23.35 Камэдя "Сыпявак на вясельль".
 1.10 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

- 9.10 Мультфільмы.
 10.25 Жывое дрэва рамёстваў.
 10.40 "Святыні Racel".
 11.20 ...На этым каляднай паштоўкі.
 11.50 "Срэбраныя струны". Маст.фільм.
 13.30, 21.00 Навіны культуры.
 13.45 Палацавыя тэатральныя.
 14.10 Навагоднія калейдаскоп.
 14.50 "Шукальнікі". Сэрыял.
 15.15 "Абрабаваньне па... Мультфільм.
 15.35 "Віктар Астафеў". Няма мене адказу". Дак.фільм.
 16.45 "Піквіцкі клуб". Спектакль.
 19.20 "Пакуль мы не сустрэнемся зноў". Маст.фільм.

- 21.20 Асабістая ўспаміны пра вялікае жыццё.
 21.25 "Містэр Iкс". Маст.фільм.
 23.00 Кінаканцэрт.

HTB

- 6.05 Анонс дня.
 6.05 Мультфільм "Сынягурка".
 7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сέньня.
 7.10 Камэдя "Ландыш серабрысты".
 9.20 Камэдя "Формуля каханьня".
 11.15 Даэткы "На поўнач праз паўднёвы заход".
 13.40 Навагодня ўсымешка.
 14.10 Свая гульня.
 15.25 Канцэрт П.Кіркорава "Ўчора, сёня-на, зутра".
 18.35 Камэдя "Вялікія гонкі".
 21.25 Фільм "Месячны тата".

EUROSPORT

- 9.30, 12.30, 23.30, 1.45 Ралі.
 10.00 Паўночнай камбінацыя.
 11.00, 13.00, 14.30, 17.00, 21.30 Лыжы.
 16.00 Канькабежны спорт.
 18.30, 19.30, 0.15 Футбол.
 0.00, 2.15 Навіны.

АҮТОРАК, 8 СТУДЗЕНЯ

БТ

- 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.45 Навіны.
 6.10, 7.10, 8.10 Добрай раницы, Беларусь!

- 9.10 "Грамадзянік начальнік". Сэрыял (Расея). 3-я сэрыя.
 10.00 Арснан. Праграма пра войска.

- 10.30 "Маленкія Айнштайні". Сэрыял для дзяцей (Нямеччына).

- 11.00 "Сямейныя повязі". Сэрыял (Бразылія).
 12.15 Добры дзень, Беларусь!

- 13.05 А.Басілашвілі і Л.Гурчанка ў мэлядраме "Вакзал для дваіх" (СССР). 1-я сэрыя.

- 14.15 Дак. сэрыял "Скарбы сусветнай культуры" (Нямеччына).

- 15.15 "Горац". Мультсэрыял (Міжнародны францускі канал).

- 15.35 "Маленкія Айнштайні". Сэрыял для дзяцей (Нямеччына).

- 16.10 "Ліць цудаў".

- 16.20 "5x5". Інфармацыйна-забаўляльная праграма для старшаклясынкай.

- 17.00 "Грамадзянік начальнік". Сэрыял (Расея).

- 18.20 Зона Iкс.

- 18.30 Тэлевізійны Дом кіно. "Калядныя гісторыі".

- 18.55 Гандбол. Адборачны матч чэмпіянату сусвету. Мужчыны. Беларусь-Баўгарыя. Трансляцыя зь менскага Палацу спорту.

- 20.40 Калыханка.

- 21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.

- 21.50 "Сямейныя повязі". Сэрыял (Бразылія).

- 22.40 Спорт-кур'ер.

- 22.50 "Чатыры танкісты і сабака". Маст. фільм (Польшча).

СТВ

- 14.00 "Чорны пакой". Сэрыял.
 15.00 "24 гадзіны".

- 15.30 "Фантастычна чацьверка". Мультсэрыял.

- 16.00 "Цік - герой". Мультсэрыял.

- 16.30 "Паўэр рэйнджэр", ці Магутныя рэйнджэрсы". Сэрыял.

- 16.55 "Чарцянка". Зленавазля.

- 18.00 "24 гадзіны".

- 18.15 "Добры дзень, доктар!".

- 18.30 "Аўтапанарама".

- 18.45 "Тэм дні".

- 18.55 "Прем'ер-парад "Сталічны". Гума-

- рыстычная праграма.

- 19.00 "Футурама". Мультсэрыял.

- 19.30 "Прыгажун Джо".

- 19.40 Баўвік "Адзін шанец на дваіх".

- 21.50 Сэрыял "Хуткая дапамога".

- 22.45 Фільм "Прыгажун Джо".

- 9.30, 23.30, 1.45 Ралі.

- 10.00, 11.15, 12.30, 15.30, 17.30 Лыжы.

- 12.00 Паўночнай камбінацыя.

- 14.00, 19.30, 21.30, 0.15 Футбол.

- 19.00 Экстремальная віды спорту.

- 0.00, 2.15 Навіны.

- 22.30 Фільм "Кумпарсыя".

- 22.45 Прагноз надвор'я.

- 22.50 Сэрыял "Паскардзіцца".

- 23.00 Сэрыял "Паскардзіцца".

- 23.15 Сэрыял "Паскардзіцца".

- 23.30 Сэрыял "Паскардзіцца".

- 23.45 Сэрыял "Паскардзіцца".

- 23.50 Сэрыял "Паскардзіцца".

- 23.55 Сэрыял "Паскардзіцца".

Наша Ніва [1] 4 студзеня 2002

9

ТЭЛЕВІЗІЯ

Мультсэрыял.
 8.20 Тата, мама, я - спартовая сям'я.
 9.05 Сам сабе рэжысэр.
 10.30 "Санта-Барбара". Сэрыял.
 16.30 "Ну, пачакай!" Мультфільм.
 16.45 Камэдыя "Абсалютна сур'ёзна".
 18.00 Прыгодніці фільм "Эмікар цара".
 19.35 Мясоўы час. Весткі - Москва.
 19.55 Фантастычны фільм "Дзюно".
 22.15 Мясоўы час. Весткі - Москва.
 22.30 Вострасюжэтны фільм "Чорны арол".
 23.55 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.40 Разуменьне.
 10.45 Айнана і лёсы.
 11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
 11.45 Разам з Фафалем.
 12.00 "Ох, ужо гэтыя дзеткі". Мультфільм.
 12.15 Чым жыве Расея.
 12.30 Д.Хармс. "Котка і іншыя".
 13.00 "Вандроўка пана Кляксы". Маст. фільм. 1-я сэрыя.
 14.20 "Ну, пачакай!" Мультфільм.
 14.45 Архітектурная галерэя.
 15.10 "Шукальнік". Сэрыял.
 16.05 "Вандроўкі музыкі".
 16.35 Разуменьне. "Магнэтызм".
 17.50 Пятае вымэрэнне.
 18.15 "Гранд". Сэрыял.
 19.15 "Іван Безъязельны, ці Расея расейцаў". 3-я сэрыя.
 19.45 Дабранач, дзеци!
 20.00 XX стагодзьдзе. Выбранае.
 20.40 Кароткамэтражная мастацкая фільмы.
 21.35 Культурная рэвалюцыя.
 22.30 "Джазафранія".

HTB

7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сеньня.
 7.15, 12.45 У запас.
 7.20 Нашы любімые жывёлы.
 7.25 Карданны вал.
 7.35 Пяца хвілін з Наважонавым.
 7.40 Мультфільм "Кацяня, якое звалі Гаў".
 07.55 Сэрыял "Хуткая дапамога".
 9.25 Свая гульня.
 10.05 "Працяг будзе..."
 11.20 Сэрыял "Паліцыянты".
 13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
 14.35, 17.30 Крымінал.
 15.25 Камэдыя "Сустрэнемся на Тайці".
 18.40 Дэтэктыў "Ніра Вульф і Арычы Гудвін. Пакуль я не памер". Фільм 2-гі.
 21.50 "Зусім сакрэтна". Інфармацыя для раздуму.
 22.45 Камэдыя "Сустрэнемся на Тайці".

EUROSPORT

9.30, 13.00, 23.30, 1.45 Ралі.
 10.00 Парусны спорт.
 10.30, 13.30, 18.30 Біятлён.
 11.30 Паўночная камбінацыя.
 12.30 Лыжны фрыстайл.
 14.30, 19.30, 21.30, 0.15 Футбол.
 16.00 Тэніс.
 0.00, 2.15 Навіны.

ПЯТНІЦА,
11 СТУДЗЕНЯ

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.15 Навіны.
 6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
 9.10 "Брыгады "Тыгра", Сэрыял (Міжнародны францускі канал).
 10.05 Сад мары. Перадача для дачнікаў.
 10.30 "Маленькая Айнштайні". Сэрыял для дзяцей (Нямеччына).
 11.00 "Сямейная повязі". Сэрыял (Бразылія).
 12.15 Добры дзень, Беларусь!
 13.00 "Прынцыса цырку". Маст. фільм (СССР). 2-я сэрыя.
 14.15 Дак.сэрыял "Скарбы сусветнай культуры" (Нямеччына).
 15.15 "Горац". Мультсэрыял (Міжнародны францускі канал).
 15.40 "Маленькая Айнштайні". Сэрыял для дзяцей (Нямеччына).
 16.10 "Піць цудаў".
 16.20 "5x5". Інфармацыяна-забаўляльная праграма для старшакляснікаў.
 17.00 "Брыгады "Тыгра". Сэрыял (Міжнародны францускі канал).
 18.20 Зона Ікс.
 18.30 М.Церахава і М.Баярскі ў клясычнай камэдыі "Сабака на сене" (СССР). 1-я і 2-я сэрыі.
 20.40 Калыханка.
 21.00 Панарана. Інфармацыяны канал.
 21.50 "Сямейная повязі". Сэрыял (Бразылія).
 22.40 Спорт-кур'ер.
 22.50 Дэтэктыўны сэрыял "Атрад па бацьбечбе з мафій" (Гішпанія).
 0.30 Беларуская дваццатка.

СТВ

6.00 "Паўэр рэйнджэр", ці Магутныя рэйнджеры". Сэрыял.
 6.30 "Цік - герой". Мультсэрыял.
 7.00 "Фантастычна чацьверка". Мультсэрыял.
 7.30 "Прынцыса Сысы". Мультсэрыял.
 8.00 "Тэм'я-дня".

8.10 "Віртуальны съвет".
 8.20 "Прэм'ер-парад "Сталічны". Гумарыстычна праграма.
 8.25 "Сынеданыне з Лікай".
 8.30 Прыгодніцкая камэдзя "Дэжа віо".
 11.00 "Аўтапанарама".
 11.15 "M1". Музычная праграма.
 11.30 "Дарма і Грэг". Сэрыял.
 12.00 "24 гадзіны".
 12.15 "Чорны пакой". Сэрыял.
 12.45 "Ня з гэтага съвету". Дак. фільм.
 13.50 "Каменская": "Гульня на чужым полі". Сэрыял.
 15.00 "24 гадзіны".
 15.30 "Фантастычна чацьверка". Мультсэрыял.

16.00 "Цік - герой". Мультсэрыял.
 16.30 "Магутныя рэйнджеры". Сэрыял.
 16.55 "Чарыння". Тэленавэля.
 18.00 "24 гадзіны".
 18.15 Цэнтар забаваў "Мэдышан авэню".
 18.45 "Тэм'я дня".
 18.55 "Прэм'ер-парад "Сталічны". Гумарыстычна праграма.
 19.00 "Сымпсаны". Мультсэрыял.
 19.30 Трылер "Крызыс".
 21.30 "Каменская": "Гульня на чужым полі". Сэрыял.
 22.45 "Аўтапанарама".
 23.00 "24 гадзіны".
 23.15 "Віртуальны съвет".
 23.35 Драма "Пурпуровая дэіва".
 1.25 "M1". Музычная праграма.

OPT

8.00, 11.00, 17.00 Навіны.
 8.15 "Зямля каханыня". Сэрыял.
 9.15 Куміры. Выпрабаваныне славай.
 9.40 "Ералац".
 9.45 "Слабое зывяно".
 10.35 "Падарожная нататкі".
 10.50 Бібліямія.
 15.10 Камэдыя "Чароўная сіла мастацства".
 16.05 Вялікае мышыцে.
 17.25 Дак. дэтэктыў "Гандляры шчасцем". Справа 2001 году.
 18.00 "Зямля каханыня". Сэрыял.
 19.00 Попе цудаў.
 20.00 Час.
 20.35 Дэтэктыў "Барханаў і ягоны целаахоўнік".
 22.45 Начны "Час".
 23.05 Камэдыя "Асьцярожна, закладнік!".

PTP

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
 8.15 "Пра лісняня. Месяцавая дарожка". Мультсэрыял.
 9.10 Новая "Старая кватэра".
 10.30 "Санта-Барбара". Сэрыял.
 16.30 Плянта КВК.
 17.00 Прэс-клуб.
 18.00 Прыгодніцкий фільм "Эмікар цара".
 19.35 Мясоўы час. Весткі - Москва.
 19.55 Вострасюжэтны фільм "Спайдермен".
 21.50 Фільм "Кветка ад пераможца".
 23.45 Гарачая дзясятка.
 0.40 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.15 Партытуры не гараць.
 9.40 Разуменьне. "Электрычнасць".
 10.45 "Цытаты з жывёлы".
 11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
 11.45 Разам з Фафалем.
 12.00 "Ох, ужо гэтыя дзеткі". Мультфільм.
 12.15 Чым жыве Расея.
 13.30 Музычныя дамы.
 13.00 "Падарожжа пана Кляксы". Маст. фільм. 2-я сэрыя.
 14.15 "Ну, пачакай!" Мультфільм.
 14.45 Улада факту.

15.10 "Казка пра цара Салтана". Мультфільм.
 16.05 Сэнсацыя. Сэнсацыя? Сэнсацыя...
 16.35 Разуменьне. "Электрычнасць".
 17.50 "Хто там..."
 18.15 "Гранд". Сэрыял.
 19.15 "Іван Безъязельны, ці Расея расейцаў". 4-я сэрыя.
 19.45 Дабранач, дзеци!
 20.00 "Царская ложа".
 20.45 "Агнэс Браун". Маст. фільм.
 22.10 М.Раваль. Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам.
 22.30 1001 аповед пра кіно.

HTB

7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сеньня.
 7.15, 12.45 У запас.
 7.20 Нашы любімые жывёлы.
 7.25 Карданны вал.
 7.35 Пяца хвілін з Наважонавым.
 7.40 Мультфільм "Кацяня, якое звалі Гаў".
 7.55 Ох, ужо гэтыя дзеткі!
 8.20 Гадранач, дзеци!
 9.25 Свая гульня.
 10.05 "Прынцыса цырку".
 11.00 "Сынеданыне з Лікай".
 11.25 "Экзотыка".
 11.40 "Рамонт".
 11.50 "Аўтапанарама".
 12.15 "Свет спорту вачыма "Жылет".
 12.45 Трагікамэдзя "Стары Новы год", 1-я сэрыя.
 14.45 "Выпадковы съведка".
 15.15 "Вовачка". Сэрыял.
 15.45 "Чалавек-павук". Мультсэрыял.
 16.15 "Дальнабойшыкі". Сэрыял.
 18.00 "Гадзіна пік".
 19.00 "Прэм'ер-парад "Сталічны". Гумарыстычна праграма.
 19.30 Прыгодніцкий фільм "Шукальнікі прыгод".
 21.55 Трылер "Двайное жыцьцё".
 23.55 Начны музычны канал.

1.10 Цэнтар забаў "Мэдышан авэню".
 1.40 "M1". Музычная праграма.
 7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сеньня.
 7.15, 12.45 У запас.
 7.20 Нашы любімые жывёлы.
 7.25 Карданны вал.
 7.35 Пяца хвілін з Наважонавым.
 7.40 Мультфільм "Кацяня, якое звалі Гаў".
 7.55 Ох, ужо гэтыя дзеткі!
 8.20 Гадранажы натураліста.
 9.25 Свая гульня.
 10.05 "Зусім сакрэтна". Інфармацыя для раздуму.
 11.20 Сэрыял "Паліцыянты".
 13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
 14.35, 17.30 Крымінал.
 15.25 Камэдыя "Жандар на адпачынку".
 18.35 Баявік "Над законам".
 20.20 Крыміナルная Расея. "Хайрусьнікі".
 21.40 Дэтэктыў "Зым'яная крыва".
 22.30 1001 аповед пра кіно.

CTB

9.30, 13.00, 23.30, 1.45 Ралі.
 10.00 Лыжны фрыстайл.

EUROSPORT

9.30, 13.00, 23.30, 1.45 Ралі.

ТЭЛЕВІЗІЯ

10.30, 19.30, 21.30 Футбол.
 12.00, 15.00, 18.30 Біятлён.
 13.30 Паўночная камбінацыя.
 16.00 Тэніс.
 0.00, 2.15 Навіны.

1.15 Экстремальная віды спорту.

СУББОТА, 12 СТУДЗЕНЯ

БТ

7.00, 9.00, 15.00, 19.00 Навіны.
 7.10 Сэрыял "Кінь" (Міжнародны францускі канал).

8.00 "Вялікая жанчыны стагодзьдзя". Фільм "Эвіта Пэрон" (ЗША - Ангельшчына).

8.30 Існасьць. Духоўная праграма.
 9.10 В.Кібіцідз і А.Пятрэнка ў камэдзі Г.Данэлі "Фартуну" (Расея).

10.35 Сад мары. Перадача для дачнікаў.
 11.00 Карапеўскае паляваныне.
 11.30 Фільм-казка "Чараўнік Смарагдавага горада" (Расея).

12.35 Здароўе. Тэлечасопіс.
 13.00 Сэрыял "Растоў-тата" (Расея).
 13.55 "Шэдэўры сыходнага стагодзьдзя". Канцэрт М.Баскава. 1-я частка.

14.15 "Шэдэўры сыходнага стагодзьдзя". Канцэрт М.Баскава. 2-я частка.
 16.50 Дэтэктыўны сэрыял "Атрад па бацьбечбе з мафій" (Гішпанія).

18.15 Піць цудаў.
 18.35 З дакладных крыніц.
 19.25 КВК. Кубак Садружнасці. 1-я частка.
 20.00 Грачынікі.

20.45 "Лістапад" (Гішпанія).
 21.35 Сад мары. Спаборніцтва пад эгідай "Гомель" - "Металург" (Ліепая). 2-і і 3-і прыеяды.
 21.55 Шэдэўры сыходнага стагодзьдзя". Канцэрт М.Баскава. 1-я частка.

22.15 Сад мары. Гішпанія.

23.00 "Сінегавік

МЕРЫВА ПРЕСТЫЖНАСЦІ БЕЛАРУШЧИНЫ

У польскім часопісе *Wprost* улетку зьявіўся артыкул Яцка Бароўскага "Гісторыя па Інтэрнэце", у якім аўтар даводзіць, што праз 200 гадоў наша эпоха можа стаць белай плямай у гісторыі, бо інтэрнэт-сайты – асноўныя носьбіты інфармацыі пра наш час – нетрвалыя ўтварэнны, і зынішчаць іх прасцьць, чым, скажам, паліці Александрыскую бібліятэку. Аднак Беларусі пэрспэктыва забыцця не пагражае. Гісторыю першага дзесяцігодзьдзя нашай дзяржавынасці нашчадкі лёгка зможуць узнавіць. Нашы падручнікі ў электронных варыянтах пакуль не існуюць. А па падручніках з любой гуманітарнай навукі можна прасачыць усе супяречнасці сённяшняе Беларусі – настолькі моцна яны ўёлісь ў школьнай дапаможнікі. Адно палохое – ці хопіць у гісторыку XXIII ст. ведаў і вытрымкі, каб разабрацца ў гэтым спалучэнні рэштаку старое ідэалёгі, патрыятычнае патэтыкі, канфармізму складальнікаў і супрацьлегальных навуковых поглядаў, якія часта суседзяць у адным падручніку.

Мы, у сваю чаргу, праз сённяшняй падручнікі можам пабачыць будучыню. Праўда, не на два стагодзьдзі, а ўсяго гадоў на 20–30 наперад, калі пакаленне, якое цяпер па гэтых падручніках вучыцца, увойдзе ў самую сілу, зойме кіроўныя пасады і складзе ядро нацыі. Багата якія бацькі сённяня па савецкай завядзенці аддалі выхаванне дзяцей на водкуп школе. То ці здолее яна ўкладыць ў іх беларускую душу? І што для гэтага трэба? 10 год таму хапала бел-чырвона-белага паса на вокладцы падручніка па гісторыі. Сённяня гэтага недастаткова. Той падручнік у дадатак мусіць быць разумна складзены і добра ілюстраваны, мусіць выпраменіваць дыхтойнасць і рэспектабельнасць. Но што толку адраджаць, калі ўсё адроджане і вернутае ўспрымаецца як нешта другаснае, неабавязковое, кладзенца мёртвымі грузамі на далёкія паліцы съядомасці. Мы мусім даводзіць прэстыжнасць беларушчыны – такая патрэба часу і дзяржавы.

Ці даводзяць нашы падручнікі прэстыжнасць беларускага? Вось тэма сённяшняга нумару.

Гэты зубадрабільны партрэт Кандрата Крапівны вандруе з падручніка ў падручнік. Між тым аўтар "Дыплямаванага Барана" ў час напісання сваіх найлепшых баек выглядаў вось гэтак.

Сёлета беларускія вучні атрымалі падручнікі, распрацаваныя ў адпаведнасці з новымі праграмамі. Дызайн вучэбных дапаможнікаў палепшаў: тексты напісаныя буйнымі шрыфтамі, асноўныя рэчы выдзелены курсывам, у новых падручніках шмат табліцай і каляровых схемай.

Зъянініцца і зъмест. Гэтак, з новай хрэстаматыі па беларускай літаратуре для 4-е класы зъянілі многія творы, у тым ліку ўрэйкі з Бібліі і адзінае апавяданье Васіля Быкаўа — "Свяякі". Значна скараціўся ў парадунанні з хрэстаматый 96-га году выдання аб'ём літаратуразнаўчых памятак, але на старонках зъянілася больш словаў-зносак. Вучнамі тлумачыцца, што такія мэцэнаты і Радзівілы, што такое съвіран і золак, што значыць пабязуліць і падкагаць. Шмат у хрэстаматыі творчых заданняў: прыдумаць казку, растлумачыць выслоўе, намаляваць ілюстрацыю да эпізода, падрыхтаваць вусную характарыстыку героя. У адрозненіе ад старога выдання хрэстаматыя аздобленая малюнкамі, рэпрадукцыямі карцінаў Пушкова, Бялыніцкага-Бірулі, Сулкоўскага, Савіча. Усе рэпрадукцыі выкарыстоўваюцца ў систэме пытанняў і заданняў.

Новы падручнік па гісторыі для 4-е класы падпрацдаваны прынцыпу максымальнае спрошчанайсці і съцісласці. Аб'ём матэрыялу застаўся прыкладна той самы, але тэксты ўспрымаючыя значна лягчэй, бо нагадваюць разьбітае на часткі апавяданье пра старажытныя часы. Аўтары прапануюць дзесяцім творчыя заданні, якія прыцігваюць сваёй нестандартнасцю. Ну хіба не цікава чацвертакліксніку паспрабаваць сябе ў ролі пісьменніка і напісаць апавяданне пра адзін дзень з жыцця свайго аднагодука у старажытныя часы? Або ўзяць уздел ва ўյáйным сходзе племя ці пачаківіца старадаўнімі звычаямі, якія захаваліся ў той ці іншай мясцовасці. У новым выданні цалкам адсутнічае матэрыял для арганізаціі пазакляснай працы. Зрешты, падручнік нішмат ад гэтага страдаў, бо тыя тэксты былі мала адаптаваныя для чытацьня, перанасычаныя датамі і фактычнымі звязкамі, што на вельмі заахвочвала вучніяў іх чытаць.

Безумоўная перавага новых падручнікаў – акцэнт на фармаванні ў школьнай мове культуры, на развівіцьцё эстэтычнага густу і кругагляду. Так, у падручніку па беларус-

кай мове для 4-е класы зъявіліся тэксты пра Скарыну, Багушэвіча, Багрыма, пра гісторыю Беларусі й Менску ў прыватнасці. З дапамогай тэкстаў Васіля Віткі й Хведара Янкоўскага аўтары тлумачаць, як узыняла слова "дзымухавец" і чаму па-беларуску трэба казаць "клубніцы". Вітка распавядае пра "дзівосны мяккі знак" і пра "родных сёстраў-блізнятаў" – літару "дз". Многа заданняў рэпрадукцыйна-вытворчага характару – пераказаць тэкст, прыдумаць загаловак, скласці апавяданне, растлумачыць значэнне слова.

Але падручнік прызначаны для выкарыстання ў грамадстве з прыярытэтам расейскай, а не беларускай мовы. Так, слова, якія могуць быць незразумелыя па-беларуску, тлумачыцца расейскім эквівалентам: "алей" – подсолнечное масло, бусылянка – гнездо аиста, кнігарня – книжны магазин".

У аналагічным падручніку для 7-е класы слова тлумачыцца па-беларуску, а не шляхам перакладу: апал – дровы; дбанне – старанне, руплівасць; замышчча – месца, дзе стаяў замак. У падручніку ёсьць артаграфічны слоўнік, а таксама расейска-беларускі і беларуска-расейскі слоўнікі. Аўтары прапануюць вучнамі распавесць пра Нясвіцкі замак, напісаць сачыненне на карцінах Марачкіна і Шчаснай, скласці мініятуру пра беларускі пэйзаж.

Кандрат Крапівны зъяніўся падручнік па расейскай мове. Стары дапаможнік выклікаў шмат пытанняў у дзяцей, настаўнікай і бацькоў. Вучні з цяжкасцю спасыцігілі пранаваныя для выву-

чэння мовазнаўчыя пытанні, а настаўнікі ламалі галовы, як даходлівай выкладаць складаны матэрыял. У сёлетнім выданні тлумачэніні мовазнаўчых пытанняў скарочаныя да мінімуму і падаюцца ў традыцыйным выглядзе правілаў, а не ў дыялёгах Дзеда-Ўсёвіда і Лінгварыка. Распрацаваныя практикаванні для фармавання моўнага этикету.

Вёска беларускіх падручнікаў – гэта не расейскае Міхайлаўскае і не украінскае Дзіканька. "Невя-сёлля старонка наша Бела-русь..." Даўнія калініяльныя стэрэотыпы вандруюць і па новых падручніках.

Зъянініцца і падручнік па матэматацыі для 4-е класы. Вучні будуть рашаць задачі не пра Волгу, Маскву і Харкаў, як у ранейшых дапаможніках, а пра Бесядзь, Менск, Нарачанская азёры, Вушачы.

З падручніку па беларускай літаратуре для 9-е класы зъянілі многія творы Шамякіна, Сяднёва, Камю і Цвэйга, затое зъявіліся Навуменка і Рэмарк. Зъмест крывацьных артыкулаў застаўся дакладна такі самы, з мноствам агульных, яшчэ савецкіх штампаў. У 10-е класы аб'ём матэрыялаў павялічыўся. Новы падручнік дапоўнены агліднымі артыкуламі пра Ядвігіна Ш., Зымітрака Бядулю і Цішку Гартнага. Зрэшты, артыкулы гэтыя не віялікі.

Пакуль ідзе толькі апрабацыя новых падручнікаў, самі настаўнікі вучыца выкладаць па іх матэрыялях. Тым не менш, ёсьць ужо першыя скаргі. Настаўнікі кажуць, што новых падручнікі часам не супадаюць з праграмамі, і "рэзака" ды надточваць" матэрыял даводзіцца непасрэдна перад урокам. А гэта яшчэ больш ускладніе і без таго нялёгкую працу сённяшняга настаўніка.

Такім чынам, Міністэрства адукацыі працібіла вучнамі падарунак: кожнаму прыемна карыстацца новымі падручнікамі ў глянцевых вокладках. А любое дзеіцца да таго ж будзе радае мноству малюнкаў і цікавых заданняў. Тоэ, што іх шмат, – безумоўны крок наперад. Прагрэсам можна лічыць і кардынальна змененых падручнікі па матэматацыі і расейскай мове. Іншая справа, наколькі хутка прыстасуюцца да новых выданняў і вучні, і настаўнікі. Гэта, відаць, і будзе асноўным крывацьрам ацэнкі працы Міністэрства адукацыі.

Людміла Гулюк

Індыкатар дзяржаўнае палітыкі

Пры канцы 80-х, калі падручнікі па савецкай і сусветнай гісторыі началі пакрысе пазбяўляцца ідэалагічнага друзу, айчынную гісторыю беларускія школьнікі працягвалі вучыць па дапаможніку Н.Баранавай і Э.Загарульскага (ад старажытнасці да канца XIX ст.) – і вымушаныя былі съследам за аўтарамі захапляцца старажытнарускай дзяржавай і не-навідзец літоўскіх ды польскіх фэадалаў.

Першым дзяржавынікам дапаможнікам быў падручнік У.Сідарцова, В.Фаміна і С.Панова для 10—11 класаў (1992). Аўтары згадвалі пра БНР, масавыя рэпресіі 30—50-х і Курапаты.

З 1993 г. началі выходзіць падручнікі з харкаторам бел-чырвона-белай вокладкай. З іх можна было даведацца і пра незалежны Полацак, і пра беларускі харкатор Вялікага Княства, і пра генацыд беларусаў у часе вайны Расеі з Рэччу Паспалітай у 1654—67 г. Аднак тыха кніжка з-за браку часу і сродкаў мелі шэршт тэхнічных недаліравак: былі надрукаваныя на шэршт палепры – без малюнкаў і фатадздымкаў, параграфы ў іх былі дрэнна структураваныя – ні схемаў, ні табліцаў.

Сённяшні падручнікі па гісторыі збольшага добра ілюстраваны, зь цвёрдай вокладкай, мноствам каляровых здымкаў, дадатковых схемаў, табліцаў, "галасоў мінунлага", цікавых цытатаў – проста ў руки прыемна ўзяць. Але што ж там усярэдзіне,

Лівенскія вайны падтрымлівали Івана Грэзана.

Альтэрнатыўным (эксперыментальным) лічыцца падручнік Г.Штыхава і В.Ракуця (выданы 1998, 1999). Аўтары адназначна съцвярджаюць, што Палацкае княства было незалежным, а ВКЛ мела беларускі харкатор. Няма ў іх сумневаў і што да ўдзелу беларусаў у бітвах пад Грунвальдам і Воршай. Адно што гэты дапаможнік саступае кніжцы Э.Загарульскага ў афармленні: мяккая вокладка, дрэнна падабраныя шрыфты і чорна-белыя ілюстрацыі.

У 7 класе (сярэдзіна XVI — канец XVII ст.) выкарыстоўваецца падручнік па гісторыі Беларусі для 11 класы (пад рэдакцыяй Марцюла, Новіка). Мураўёў у падручніку характарызуе як "энэргічны дзяржавыні дзеяч, які з веданынем справы рабіў тое, да чаго быў закліканы". У сэнсе – забіваў беларусаў і вешаў Каліноўскага.

Партрэты К.Каліноўскага і М.Мураўёва-Вешальніка з дапаможніка па гісторыі Беларусі для 11 класы (пад рэдакцыяй Марцюла, Новіка). Мураўёў у падручніку характарызуе як "энэргічны дзяржавыні дзеяч, які з веданынем справы рабіў тое, да чаго быў закліканы". У сэнсе – забіваў беларусаў і вешаў Каліноўскага.

рэшні шасыцікльясінікі, які спасыцігаў науку па кніжцы Э.Загарульскага, зъдзіўлена даведацца пра пастаянную агрэсію з боку Расеі, пра генацыд беларускага народу ў часе "патопу" (1654—1667) і Паўночной вайны і пра нелюбую мясцовага жыхарства да ўсходніх братоў. Падзелы Рэчы Паспалітай трактуюцца не як спрадвечная мора беларускага народу, а як нахабнае ўмяшаныне ў справы незалежнай дзяржавы.

Г. Штыхаваў, П. Лойка і Г.Галенчанка складлі і падручнік для 10 класы (ад пачатку I тыс. і да канца XVIII ст.), у якім паўтараюцца тэзы падручнікаў пачатку 90-х, таму няма патрэбы яго амбяркоўваць.

Для 8 класы (перыяд 1795—1917 г.)

Разам з Сусанінъм

Школьныя падручнікі музыки

Зазірнуўшы ў школьнікі падручнікі музыки, можна даведацца, што і як будучы съпявач беларусы праз 20 гадоў, ці будучы яны ганарыца сваёй музичнай спадчынай, ці будучы хадзіць у Опера ды ў Філармонію.

За апошня дзесяць год падручнікі музыки істотна абнавіліся. Звонку яны выглядаюць прывабна: яскравыя глянцевыя вокладкі, шмат малюнкаў, сціслая і ясная систэма ўмоўных пазначэнняў... Дый мэтодыка выкладання сучасная. Уражвае разнастайнасць вучэбных заданняў: вучні слухаюць тлумачэнні настаўніка і фрагменты музичных твораў, съпяваюць па нотах і на слых, граюць на дзіцячых музичных інструментах, выступкаюць ритмы, шукаюць слова для выяўлення музичных эмоцый, крэсліць схемы, аналізуць ды параўноўшы і нават нешта кампануюць. Кожнае дзіця атрымоўвае магчымасць адшукаць свой шлях да музыки.

Аднак паводле зъвесту падручнікі музыки апошня дзесяць год заставаліся ў далёкай мінуўшчыне. Найперш зъдзіўляе несамавітая блытаніна моваў. Нават у падручніках для беларускіх школаў па-беларуску падаваўся толькі тлумачальны тэкст, беларускі народныя песні ды нешматлікія творы беларускіх кампазытараў. Песенькі, прыпейкі, рytмічныя практыкаўанні, фрагменты з расейскай і ёўрапейскай музичнай клясыкі, нават прыклады — скрэз па-расейску. Так, каб патлумачыць, што такое інтанцыя, беларускамоўным даеткам прапануюць прачытаць па-расейску байку Крылова.

Большасць вучэбных матэрыялаў у беларускіх падручніках 90-х была ўзята з савецкіх школьнікіх падручнікаў, калі музыка разглядалася выключна як адзін са "сродкай камуністычнай выхавання", песні іншых народаў служылі адбіткам ідэі "праletарскага інтэрнацыонализму", а сусветная музичная клясіка мусіла ілюстраваць "барацьбу народаў супраць прыгніцальнай каўчы". Гісторыя музыкі — паступовае развіццё музичных стыляў ад сярэднявечнага грыгарыянскага харалу да сучасных авангардысцкіх опусаў і попмузыкі — не выучвалася ўвогуле.

З тae пары і захавалася ў беларускім падручніку часоў незалежнасці па музыцы для 3-й клясы (1992) *"Песня о пограничнике"*:

Лес дремучий снегами покрый,
На посту пограничник стоіт.
Ночь темна, и кругом тишина,
Спит Советская наша страна.

Дый каб жа яна адна! Тут і Орленок, і Марш юных космонавтов, і Туристская походная, і Дружкат дети всей земли... Ну

і, зразумела, Дружба (словаў Юр'я Рыбчинскага, музика Ігара Лучанкага):

Пусть в сердцах слова простые песнями звучат:
Братство, Мир, Москва, Россия, Друг, Товарищ, Брат!

Тыя ж трэцякляснікі съпявалі пра Берасцейскую кропасць (музыка Ўладзімера Алоунікава, вершы Алеся Лазынавога):
...И кровью свою, и жизнью
Солдаты клянутся стоять,
Лишь только жила бы Отчизна —
Советская родина-мать.

Побач з такім складаным для разумення песьні ў падручніку багата легкаважна-забаўляльных песьнен, пераважна пра жывёлу. Напрыклад:

Солнечный лучик в речку нырнул
И червячком золотистым сверкнул!
Быстрый, веселый карасик подплыл,
Солнечный лучик с водой проглотил.

Затое песьні, якія можна было б узяць з сабой у падарожжа па жыцці, засыпаваць для бацькоў ці ў кампаніі аднагодкаў, — амаль яны. Хіба толькі "Люблю наш край, старонку гэту..." на верш Константы Буйло ў падручніку для 4-й клясы (1997).

Шмат у падручніках 90-х зъмяшчалася народных беларускіх песьні — пераважна абрарадавых. Асабліва ў дапаможніку для 4-й клясы. Тут і "Жавараначкі, прыляцце!", і "О, не кукуй, зязоленъя...", і "Пералёлачка", і "Купалінка", і "Ой, пралаталі два галубочки...". Дзякуючы новым падручнікам дзеци будуть ведаць, што "Саўка ды Грышка" — гэта каляндная песьня, у якой плецца пра маленькага Хрыста. Многія песьні гучыць на ўроках на толькі ў сваім натуральным выглядзе, але і ў апрацоўках. Прывкладам, дзеци разувачаюць песьню "Ой, рана на Івана...", а потым слухаюць, як гучыць гэтая мэлёдия ў "Партызанскай сымфоніі" Яўгена Глебава і "песьняроўскі" апрацоўцы.

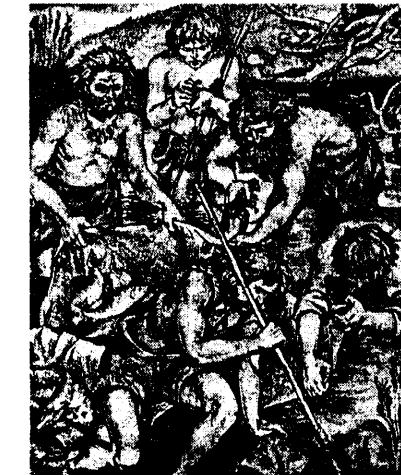
Распавяддаюць дзецям і пра беларускія музичныя інструменты: дуду, скрыпку, дудку, цымбалы, жалейку. Даеля ілюстрацыі проплануюць паслушаць сюту-жарт "Вясковая музыка" Віктара Помазава.

У падручніках распавяддаецца і пра беларускія народныя танцы — "Лявоніху", "Юрачку", "Мікіту", "Янку". Прыйдым не без фальшыўкі чнатлівасці: "Ой ты, Юрачка, што на вучышся?..." Хаця насамрэч Юрачка не жаніўся.

Такіх "дзвівасоў" таксама было шмат. Аўтары падручнікаў імкнуліся давесці, што беларускія народныя песьні мала чым рознічаць ад расейскіх: "У далёкім мінультым расейскі, украінскі і беларускі народы складалі адзіна племя ўсходніх славянаў, таму яны маюць вельмі многа супольнага ў

прыватнасці, вучаць, што кулакі арганізоўваліся ў бандыцкія групы ѹ шкодзілі калгасам, а "беззаконыне і фізычнае звішчэнне часткі заможных сялянаў не зъяўлялася афіцыйнай дзяржавай партыйнай палітыкай". Карапец, перагібы на месцах.

Рэпрысіі, выяўляюцца, былі барацьбой супраць прыхільнікаў рэстаўрапы капитализму, якія адкрыта шкодзілі рэжыму. Што праўда, аўтары падручніка пагаджаюцца — былі і неабгрунтавана разпрэсаваныя. Нічога не напісаны пра нацдэмай, Курапаты, Саюз Вызвалення Беларусі, сотні разпрэсаваных пісьменнікаў, сацразлізм. Затое шмат увагі аўтары надаюць "фашисткім памагатым" у

ВЯСЁЛЫЯ КАРЦІНКІ З ПАДРУЧНІКА ГІСТОРЫІ СТАРАЖЫТНАСЦІ

Вось такія "коміксі" проплануюцца ўваже 10—11-гадовых дзяцей.

"Каменны век у Беларусі". "Паліваныне старожытных людзей на мядзьведзя". "Нашы продкі, канечне ж, лавілі ракаў, і ў вялікай колькасці".

Подпісы да малюнкаў мастакоў В.Макаранкі і Р.Фраловіча часам не саступаюць у дасыцінасці самім малюнкам.

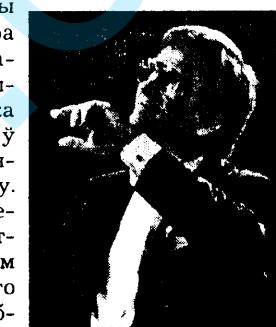
дні расейскай культуры Аншляг, яшчэ аншляг

Ці патрэбныя нам дні расейскай культуры? Калі сёньня ў Палацы Рэспублікі ідзе шоу Баскава, заўтра ў лядовым палацы выступае *Машына времени*, пазаўтра — яшчэ якое-небудзь *Ногу светла*. Калі кнігарній раскладанкі заваленыя расейскамоўнай прадукцыяй самага рознага гатунку, у кінатэатрах 99% фільмаў ідзе па-расейску, большасць газетаў выдаецца на "общепонятнім языке"?

Праўда, штодня мы маєм узоры масавае культуры з усходу, а апошнім днём пабачылі ў менскіх залах канцэрты элітнага мастацтва. Маскоўскі Вялікі сымфанічны аркестр імя Чайкоўскага пад кіраўніцтвам Уладзімера Федасеева, скрыпач Максім Фядотаў, Камэрні хор Уладзімера Мініна, Малы тэатр — на іх выкшталтлоная публіка ідзе на тоўстам і ў Лёндане, і ў Міяне, і ў Нью-Ёрку. Прываблівае ў федасеўскім аркестры ды мініскім хорам тое, што ўдзельнікі ансамблю гучыць, як салісты, адначасна съпелі падпрадкоўваючыся волі дырыжора. Гэтага не стае лепшым беларускім аркестрам. У першым аддзяленні канцэрту камэрні хор выканану ўрываўкі з "Маленькой урачыстай імшы" Расіні. Праўда, не адчувалася, што гучыць музичная аздоба набажніцтва, каталіцкай імшы, да таго ж кананічны лацінскі тэкст вымаўляўся чамусь па правілах італьянскіх мовы. Але ўжо ў другім аддзяленні, у расейскай праграме, хор прынёс найвялікшую асалоду.

Толькі ў незалежнай Беларусі магчымы дні культуры *Расейской Фэдэрацыі*. Гэтая акцыя — сведчанне наяўнасці й сталення беларускай дзяржавай. Галоўнае, каб гэткія культурніцкія абмены не разъвіваліся толькі ў адным кірунку. Іншая рэч, што хацелася б некалі пачуць у Менску і *Berliner Philharmoniker*, і Іва Пагарэліча, і Анну Сафі Мутэр, але ж апрача піціці даўніны канцэртаў Мантэрэйт Кабалье цяжка прыгадаць у нас сусветна вядомых гастралёр. Ды яшчэ прыкра, што дзіве менскія прыстойныя вялікія залы (Філармонія ды Опера) неўзабаве могуць зачыніцца на капітальныя рамонты. А пра канцэрты, прывкладам, Брэндэлі дзе-небудзі у Віцебску ці Нясвіжы пакуль ня варта ў марыць.

Віталі Стакіевіч

Віскулях — супраць волі народу, першая палова 90-х — эканамічны і палітычны хаос. Сапраўднае шчасце спаткала беларусаў у 1994 г., калі народ абраў прэзыдэнта Лукашэнку. Праўда, у 1996 г. цёмныя сілы каламуцілі беларускія воды, але наш народ разбараўся ў сутыці і адмовіў палітычным банкрутам у крэдыце даверу, а на эфэрэндуме яшчэ раз пацвердзіў свае летуцены і мари...

Вось з такімі ведамі выпускнікі школаў мусіць ісці ў самастойнае жыццё. Сёньня адно, заўтра другое. Маладая дзяржава часта мяняе сваю палітыку.

Эдвард Людовіч

Павал Севярынец

Новая гісторыя

Заканчынне. Пачатак у "НН" № 50, 52–53.

III.

НОВАЕ НЕБА.

І ўбачай я новую зямлю
й новае неба.
Адкрыцьцё, 21:1

Самае важнае выміярэньне новае гісторыі Беларусі — духовае Абуджэннне. Во сапраўдныя падзеі творацца ў душах і нябесах — на зямлі яны толькі разгортваюцца і прыводзяць да заканамерных вынікаў. Новыя неба, неаглядная чысьціня і бясконцая вельч над Беларусі — гэта ўжо ня сфера прагнозу надвор'я, а адкрытыя вышыні духу. Якім чынам ажыцьцяўляюцца аксамітныя рэвалюцыі — і ў чалавеку, і ў масавай сівядомасці ўсяе нацы? Што мусіць перажыць грамадзтва, калі яго чакае Новая гісторыя? Што адчуеш ты сам? Адказы ясныя і глыбокія, як самі нябесы.

АБУДЖЭНЬНЕ

Духовае Абуджэннне — гэта не-калькі моцных, як разрад бліскавіцы, момантай ісціні.

Першы — адкрыцьцё таго, што ўсё навокал: і зямля зь ейным прыцягненнем, і сонечнае сівяціло скроў лісце, і зорныя галіктыкі, і подых пачуццяў — увесе гэтыя вялізны, пудоўныя і неверагодныя Сусьевет створаны Богам. Творцу падуладна абсалютна ўсё, для Яго няма нічога немагчымага.

Другі момент, трэці. Бог любіць нас так моцна, што ян можа пакінуць такім, якія мы ёсць. Дзіве тысячы год таму праз укрыжаванье і ўваскрасеніе Ісуса Хрыста, Сына Божага ў чалавечым абліччы, кожнаму з нас была дадзеная магчымасць ачысьціцца ад греху і зла ды жыць у Царстве Нябесным. Той, хто спасцігае Хрыста і прымае Яго як Збаўцу, здзяйсніе найвялікшую з усіх пераменай у гэтым сівеце. Новыя жыцьцё розніца ад ранейшага, як бадзёры розум і цвяроўская памяць ад беспрабуднага сну.

Чалавек абуджаны пачынае ўдасканальвацца. Думкі, слова і справы набываюць сэнс, мудрасць і гармонію. Вера здзяйсніе душы пераварот — магу засвідчыць на шматлікіх прыкладах сяброў і сваім уласным. Вера зынічае комплексы і стэрэотыпы. З верай зынікаюць раздражнёнасць, нэрвовыя стресы і невыносныя страхі. З верай зяліяеца новая, поўная волі і любові спакойная сіла. З верай атрымліваеш сканцэнтраваны досьвед будучага жыцьця! Пачынаеш глядзець на гэтае жыцьцё з нябеснае вышыні.

Грамадзтва, у якім ёсць вера, кіруеца не фізіялягічнымі рэфлексамі ці псыхаліягічнымі маніпуляцыямі, а жывой, паўсюднай адданасцю наўвышэйшаму дабру, справядлівасці, салідарнасці. Такое грамадзтва здольнае і да сацыяльнага спачування, і да падпрацавання закону. У грамадзтве, якое глыбока засвоіла стагодзізмі адшліфаваныя ка-штоўнасці хрысціянскія этикі і маралі, наўліпш разъвіваеца рэальная дэмакратыя, пасыплюючая эканоміку, эфектыўную дзяржаву. Для чалавека, які прымае жывога Хрыста, апэруе духовымі катэгорыямі ды ідэаламі, поўніца нябеснай дасканаласці, абстрактныя "дэмакратыя", "права", "адказнасць", "сумленнасць",

"міласэрнасць", усе асноватворныя імпаратывы, на якіх тримаюцца цывілізацыя і культура, арганічныя і натуральныя.

У нацыі, якая перажывае крах дзяржаўнасці, вострые крызыс эліты і абвальні заняпад маралі, застаюцца толькі два варыянты — "быць" альбо "ні быць". Менавіта ў такіх экстремальных ситуаціях прайўляецаха характер нацыі і ў яе ментальнасці зদзяйсняюцца сапраўдныя перамены. І калі мы выбіраем "быць" — для нас настает час пакаяння, эпоха посту "малітвы". Усегаульнае спавяданне дазволіце нам асэнсаваць, скалануцца, прачуць увесе жах такога жыцьця і ўвесе больш адзінай надзеі. Супольная малітва — гэта душа нацыі. Так было ў Польшчы часоў "Салідарнасці", так было ў прыбалтыскіх краінах падчас разбурання СССР. Менавіта з адначасовага малітвонага хору ў цэрквях і касцёлах нараджаюцца трохсоттысчныя сілэвы на маніфэстациях. Воля Божая і людзкія імкненія зьліваюцца, гучаць на ўвесе голас суладнай магутнай сымфоніі — і прачынаеца ўвесе народ, абуджаеца любоў і зяліяеца вера. Дзе яшчэ, як не малітвах, яднаеца й гуртуеца нацыя!

НОВЫЯ ВЫШЫНЫ

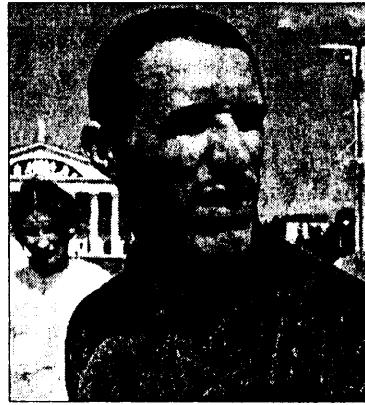
Пад новым небам у Беларусі выяўляюцца абсалютна нечаканыя рэчы. Беларуская гісторыя набывае глыбокі хрысціянскі падэкст, у якім угадываюцца ясныя асацыяцыі з Бібліяй і празрыстыя эвангельскія образы. Узьнікаюць свой Стары і Новы Запаветы. Нацыянальны бел-чырвона-белы сцяг пайстуе як сцяг Хрыста, а духовы гімн "Магутны Божа" — як сцеўная малітва. Нацыянальныя асаблівасці здаюцца проста прарочымі накананьнямі.

Усё робіцца настолькі відавочным, настолькі реальным, што пепрад унутраным зрокам расхінаецца новая краіна. У пранізвіліх дэталях і намёках ты пачынаеш пазнаваць Новую Беларусь — цудоўную, маральную, зўрапейскую. Тую самую, якую мы так хочам убачыць.

Поўнасцю сіветь відаць толькі зь нябесаў. Усю Беларусь, усю бездані багацця і хараство адметнасці, да сцяблінкі, да кропелькі роднасці, да апошнай жывой душы, да астатнія атаму сэнсу, можна спасціць толькі праз Господа Бога. Мне згадваюцца бел-чырвона-белыя налепкі, якія распаўсюджваліся адна зь менскіх эвангельскіх грамадаў, з дэвізам, што максимална ёміста выказвае нацыянальнае духовое азарэнне: *Беларусь для Хрыста*.

Абмежаванаму чалавечаму розуму ўвесе час уласціва зводзіць хрысціянскае абуджэнне да пеправяткі якой-небудзі канфесіі. Небяспечная памылка. Гісторычна склалася, што Беларусь зяліяеца сусветнымі сутокамі найбуйнейшых хрысціянскіх плыняў, унікальной арэнай сустэрэчы каталіцтва, іраваслаўя і пратэстанцтва, месцам нараджэння ўніяцтва. *I дзякую Богу!* Жывое хрысціянскае жыцьцё — гэта пепрадусім выбар, і проста здорава, калі ты можаш выбраць адпаведную духовым запыткам систому традыцый, мэтыдаму вывучэння і рытуалу. Агульнавядома, што ў Захадній Беларусі, дзе канфесіі сустракаюцца, а розныя храмы літаральна глядзяць аднаму ў вонкі, віруе духовая актыўнасць і сацыялагічныя статыстыкі фіксуючы аномальна высокія паказынікі ў культуры, шкале каштоўнасці і гаспадарцы.

Новаяе пакаленне пеараадольвае страх. Бо ў новым тысячагодзізі нам так хочацца бачыць новую зямлю і новае неба!... Бо старая зямля і старое неба ўжо пінулі. (Адкрыцьцё, 21:1).

НОВАЕ ПАКАЛЕНЬНЕ

Сённяшняя ситуацыя разгортваеца заканамерна: новая нябесы для Беларусі адкрывае новае пакаленне. Маладыя людзі 18–30 гадоў ня проста стаяць сівetchki ў царкве ці чытаць Біблію — яны абсалютна свабодна гавораць пра Бога, абвішчаюць хрысціянскія прынцыпы нацыянальнай ідзі, на поўныя голас кажуць пра пакаянне нацы і Сыцяг Хрыста. Грамадзтва зъміняеца пад іх уплывам. Новыя генэрэцыі ўжо апанаўвае палітыку і прэсу, нефармальныя тусоўкі і цэркви, універсітэты і школы летнікі. На Захадзе гэта ў парадку рэчаў.

Насамрэч, калі на юнае двухмільённае хвала — тады хто?.. Яе эпіцэнтр у буйных гарадох, у асяродзізіах адукацыйных студэнтаў, творчых інтелігэнцыяў, нацыянальна настроеных нефармалаў. Але ў асяродку сярэднестацыйнае моладзі, не спутошчаная маркісцікамі альбо лібрарыальным матэрыялізмам, бачныя некаторыя хрысціянскія акцэнты — у дачыненіях, жыццёвых установоў, этицы. Нягледзячы на постсавецкую сумяшчніцу субкультуроў, базавыя каштоўнасці ў жыццёвых арыенцыі беларускага моладзі **XXI** ст. набываюць усё больш выразныя й пазнавальныя зўрапейскія абрысы. Моладзь, а праз яе ў перспектыве і ўсё грамадзтва, рыхтуюцца да кардынальных съвестаглядных пераменаў. Залпу, зь якім пачынаеца імклівае развязвіцё **Новая Беларусь**, варта чакаць ад палітызаных, структурованых, дынамічных, нацыянальных паводле харэсту "хрысціянскіх паводле духу супольнасці". Такое развязвіцё падзей дазваляе пераменам спрацаваць у маштабах усіх краін і месцах менавіта нацыянальнае гучаньне. Элемэнтарная формула нацыянальнае ідзі ўжо рэалізуеца як "*Беларуская форма — хрысціянскі зъмест*". Найлепшая, самая сучасная беларушчына — беларуская палітыка і эканоміка, мова і культура, беларускія тэмы і вобразы, беларускія месцы і час — для наўвышышага, хрысціянскага, Божага сэнсу, якія напаўніле.

У Беларусі маладая генэрэцыя часам інтуїцыйна, а часам цалкам съвідома ўжо арыентуецца ў слушным кірунку. Малады Фронт з яго імкненнем да хрысціянскага палітыкі, Партыя Свабоды, краеўцы з лёзунгам "Бог, нацыя, дзяржава!", скайцкі рух, выхаваны на Бібліі, — гэта яўна пакаленне новае гісторы.

Такім чынам, моладзь адкрывае для сябе абсалютна новае жыцьцё. Гэта ная проста зўярамонт, мода, перагляд ідэй ці новы кірунак руху. Моладзь адчувае, як нараджаюцца ўсіх спыняючыя ў ёй самой усёхопыня, радыкальныя, капітальныя пераўтварэнні. Генэтыка і палітыка, прырода і грамадзтва, беларуская прастора і эпахальны час — гэта ўжо робіцца неадольным болем, неспатильнай прагай і проста сэнсам жыцьця новага пакалення.

Новаяе пакаленне пеараадольвае страх. Бо ў новым тысячагодзізі нам так хочацца бачыць новую зямлю і новае неба!... Бо старая зямля і старое неба ўжо пінулі. (Адкрыцьцё, 21:1).

Пачалася Новая гісторыя.

ПОШТА РЭДАКЦЫІ

* * *

Ярка сівечачка гарыць,
Кольцамі дымок уецца.
На stale куцьця стаіць
на пачэсным месцы.

Хутка родзіца Хрыстос
У Святой Марыі,
Зорку Бог на Неба ўзьнёс,
Запаліш шасльві.

Зорка над кальскай
Будзе зіхаець,
Зь Неба анёл будзе

На Дзіця глядзець.

А пакуль што вечар
На дварэ стаіць.
І на сподку белым
Сівечачка гарыць...

Віншую Вас з Калядамі гэтым вершам сына Вітала (ён і мой!). Думою, хлопцы, праб'емся, бо наступны год — Каня, ці нашай Пагоні...

Ну, бывайце здаровы!
Шануйце здароўе духоўнае, тады
уёс ў нас будзе.
Ганна Сыцепулёнак, Койданава

ВОДГУК

Вечныя "рэформы", мовы, права на паліў

беларусам патрабуноў толькі ангельская, нямецкая дыпольская, як зрабіла "НН", — гэта экспрэсізізм. І глыбока перакананы, што нашыя вучні мусяць вывучаць дэльце зўярэйскія

мовы, хто якую, але зусім адмовіца

ад вывучэння французскай ды

шыпанскай было б неразумна з культурнага і палітычнага гледзішча. Наадварот, трэба пашыраць набор мовав, можа, на правах факультатыву, але з высокім узроўнем вывучанья. Трэба, каб людзі звольшага ведалі італьянскую мову, попы на яе даволі значны, мо

швэдскую, славянскую, галіндскую, турэцкую, трэбіць некалькі добрых вучэльняў з грунтоўным вывучэннем старагрэцкай, лаціны, санскриту, шырагу ўсходніх — арабскай, персідской. Быў рэальнасці мы маем пажыцьцё вучыць і вучыць іх вывучэння замежных мовав — усюды ўсё жыцьцё іх вывучаюць і нічога ня ведаюць.

* * *

Ад якіх наставнікі адабрапілі важнае права на паліў, на кватэрну і на сівяціло; соткі нам даюць абы-якія, сей іх яхочаш, сена даюць на апошнюю чаргу і абы-якое. Да школы стаўленне як да паразытіў, хоць паразытіў — калгас: бяз школкі калгас нават не пералетаваў бы, бо ўся працэзія падзел наставніку алея, што паразытіў на разрады — менскім дамі на 30 і болей тысяч праца так, каб да 100 даляраў датыгніць, з нейкага таямнічага фонду, якіх вучыць і наставнікі

адабрапілі наставніку алея, што паразытіў на разрады — менскім дамі на 30 і болей тысяч праца так, каб да 100 даляраў датыгніць, з нейкага таямнічага фонду, якіх вучыць і на

“Сэрца Эўропы in rock”

Розныя выканаўцы. (р) 2001. ВМАgroup 007

“Эх, гэтай удалай ідзе яшча б адпаведнае напаўненне!” — падумаў я, праслушаўши альбом, які расчараў менавіта зъместам, хоць на ўкладцы якіх толькі добрых словаў ні напісаны пра ўдзельнікаў праекту.

Нешта ня тое з сэрцам. Зноў нейкія мэдышынскія аналігі просьціца. Бо калі гурт “Алесюкі” называецца “супэрзорка”, дык варта пайсьці да лекара і праверыць слых. Група “Rima”, двойчы прадстаўленая ў альбоме, — таксама не зусім эўрапейскі ўзровень. Адно добра: песні ў іх кароткія. Гурт “Гоман” гучыць як добра студэнцкая самадзеяньсць без прэтэнзій на супэрзорнасць. Песня гурту “Кардон” успрымаецца як чысты патрыятычны кіч.

Добрыя ўражанні пакідаюць інтэлігентныя “Белы сон”, Яцек Тэлюс, “Red Light” са сваімі тонкімі ўласцівасцямі “Пазытыўнымі вібрацыямі”. NRM на польмове зъмянілася амаль да непазнавальнасці. Файны нумар! Запомніліся ѹ стылёвы такі “Пра-летарыят”, экстремальная-рэпавы Памідораў, сціплыя й выразныя “The Dweller”, прафесійны “Firoflay”. “ZZygmunt VAZA” ўпэўнена пачуваеца ў “Новых сътуациях”, пе-раносячы іх у звыклую для сябе стылістыку, аднак прысымак жарту ўсё ж адчувальны.

Але вырашыць праблему зъместу ўкла-дальнікі альбому да канца ня здолелі. Пад-трымліваць добрую ідэю варта, але за-плюшчываць вочы ды вушы на выканані-ніцкія хібы — значыць кампрамэтаваць тую ідэю.

Яшчэ маецца ў альбоме чистая загадка: замазаны чорнай фарбай на вокладцы № 7 праграммы. Што гэта — цэнзура ці які друкарскі лінг? Узяў я скалызь, асьцяржона зъянью фарбу, ды ўсё адно апрача слова “Беларусь” нічога не прачытаў. А съпявает гурт, між тым, па-польску і чыста.

Сардэчны Слухач

“П’янія госьці”

“Узровень жыцьця”. (р) 2001. “Каўчэг”
Съвежачок! Толькі што з-пад прэсу! Першы ў жыцьці аўтарскі альбом Алекса Памідорава! Адразу варта папярэдзіць: нельга верыць ніводнаму надрукаваному на вокладцы слову і амаль ніводнаму з тых, што съпявоюцца. Аўтар прадбачыў і

інтэлігентна сам папярэджвае: багата тут міжнароднае ненарматыўнае лексыкі, а аўтарскае права на яе не распаўсюджваеца. Каравац, суцэльнай ідэя-лягічнай права-кацыя.

Гэта запіс канцэрту, што адбыўся 19 сакавіка 1998 г. у менскім клубе “Рэзэрвация”. Дапамагаў Памідораву гітарыст Балахонаў ды іншыя музыкі, аўтаданыя вобразам і водарамі п’яных гасцей. Атрымлілася нешта кшталту “кватэрніка”. Такія альбомы для Беларусі надзвычай рэдкія, тым больш што “Узровень жыцьця” мае прысмак гукавога дакумэнту гісторыі — адлюстроўвае “несвядомы” этап жыцьця ѹ творчасці Памідорава: у альбоме толькі адна выразна беларускамоўная кампазыцыя — “Песня на мове № 2”, якая тримаецца на рэミニсэнцы тэмы крамаўскай песні “Бяжы, хлопец” і таму даволі арыгінальна глядзіцца. Альбом дапоўнены чацырма бонусамі, запісанымі ўжо ў студыйных умовах, але стылёва блізкімі да асноўнай матэрыйлы.

А ён даволі разнастайны — ад блюзаў (“Тая, што чакае”) і рокавых опусаў (“Дзяўчынка”) да баладаў. Найбольш тыповыя для альбому песні — гэта “Ты памерла”, “Любоў” і “Песня дохлай Мэрылін”.

Бонусы куды лепшыя па якасці запісу і па інструментале. “Наастатак” — такі сабе народны эпас, не без іроніі ѹ натурализму. А вось ангельскамоўная “Me Bad” зроблена вельмі ўдала, тонка нават, калі так можна сказаць, гледзячы на магутную постасць несубтыльнага Памідорава. Завяршае альбом песня з арыгінальнай назваю “Хцэнзурай”, зъмест якой прадыктаваны самой назваю. Не для дзяцей і не для прыхільнікаў Саладухі. Як і ўсёвесь альбом — для аматараў вечна жывога слова, хоць пазнейшая творчасць Памідорава ўяўляеца мне куды больш плённай і каштоўнай. Сцэнзура Ч

“Hard life heavy music”

Розныя выканаўцы. (р) 2001, ВМАgroup 008

Я не вялікі аматар экстремальной музыкі, хоць некаторых прадстаўленых на гэтым альбоме выканаўцаў некалі слыхаў не без прыемнасці. Гэта зборка съвезды, пра тое, што, па-першыаш, урокі сальфэдкёў нашым рокерам ды мэталерам не зашкодзілі. Па-другое, цяжкая беларуская музыка мае яўні гукавы акцэнт, запазычаны ў народнай традыцыі.

Найперш пра самае вялікае расчараваныне — “Gods Tower”. Ці то песню выбраўші няўдалую, ці то нехта прости не ў гуморы быў, але “Ухвалы сонца” бязылгасна кампрамэтуюць гэтыя неабыквіті гурт. Партыя гітары гучыць настолькі іншапеняна, што ствараеца ўражаныне, быццам гітарыст толькі ўчора прыдбывае інструмент!

Вось хто файна валодае інструментамі, дык гэта дуэтчыкі Сыпіцын-Чармен: бліскучаяе, ці на ўзорнае выкананыне і, дзякаваць Богу, без вакалу. Но дарослыя, бо разумеюць: на варта рабіць тое, што атрымліваецца не найлепшым чынам. Некаторыя ж іншыя — робяць “Apraxia”, напрыклад. Інструментальнае суправаджэнне ў іхнай песні цікавае, але ж вакал!.. Тая самая проблема з мужчынскім голосам у гуртоў “Gateward”, “Slavir”. Той, хто думае, што хард&хэві — такая музыка, дзе треба раўсці, а не съпявачы, глыбока памыляецца. Так што называецца усе прадстаўленыя на дыску гурты “супэрзоркамі”, як пазначана на вокладцы, я ба пасыцяроўся.

Але на ёсць тут змрочна ды безнадзеяна. Добрая песня ў “Зыніча”, музыкі гурту “Alatyr” паказваюць, што гітары ў руках тримаюць яўна на першы дзень, “Vicious Crusade”, мяркуючы па адной песні, маюць добрае адчуваюне формы і ўмеюць напоўніць яе адпаведным зъместам.

Усяго альбом гучыць 80 хвілінай. Спачатку думаў — на вытрымаю, і “НН” давядзецца рыхтаваць інкрайлёр па заўчастна стражчаным для грамадства Слухачу. Не! Выжыў і месцамі нават атрымаў задавальненіне. Так што альбом успрымаю як ваду можа ён не зусім жывую, але на мёртвую — дакладна!

X&X Слухач

“Сузор’е”

“Нэлі Дзянісава + “Сузор’е”. “Рок-тэрапія”. Гурт “Сузор’е”. (р) 2001. Аўтарская дэмавіданы

Абодва кампакты выйшлі з нагоды часовай рэанімацыі “Сузор’я” — гурту, зь якога пачалася гісторыя беларускага року. Няхай не крываюць “Песніяры”, але выконвалі яны з большшага біг-біт, ужывавочы элементы року толькі ядуна са стылёвых фарбаў. “Сузор’е” ж было першым рок-калектывам, прызнаным афіцыйна і запрошаным на прафесійную філіярманичную сцэну.

У альбом “Нэлі Дзянісава + “Сузор’е”

увайшлі песні з кружэлкі “Верасьнёўская рака”, выдадзенай “Мэлёдый”, тры адаптаваны інструментальны фрагменты з “Полацкага сыштку” ды кампазыцыі на тэксты з “Песні пра зубра” Міколы Гусоўскага.

Альбом ня стравіць актуальнасці гучання, хоць у аснове музыкі — на дужа цяпер запатрабаваны гард-рок. Колькі песні ў згэтаі зборкі ў сёньня зьяўляюцца безумоўнымі шлягераі — “Пакуль на згас агонь”, “Ba ўсі часы”, “Верасьнёўская рака”, “Кароль і блазан”. А вакал Нэлі Дзянісавай да-гэтуль можа быць узорным для беларускіх рок-съпявачак.

Другі альбом — гэта дапоўнены двумя бонус-трэкамі запіс 1984 г., які шырока разышлоўся па тагачасным СССР. “Рок-тэрапію” пісалі на два бытавыя магнітафоны “Тэмбр” у сутарэннях тэатральна-мастакага інстытуту — у студыі гурту “Студыя 7”, дзе гralі тады Іван Маркаў ды Ігар Варашкевіч. У альбом увайшлі песні, якія “Сузор’е” выконвалі на прафесійнай сцэне, ганебна закрытай для яго ў 1983 г. Можа, з-за гэтага тыя запісы не ўспрымаюцца сёньня як нейкі забаронены экзыгтыўны плод. Аднагодкі беларускай групы — “ДДТ”, “Акварыюм”, “Машына часу” — прафесійнай сцэны тады на мелі і змушаныя былі шмат запісвацца, каб трапіць да слухача. “Сузор’е” ж запісалася мала. Таму вельмі многія ягоныя песні сёньня страдаюці. У нетрах дзяржаўнага радыё, напрыклад, звыкла арыгінальная вэрсія “Зоркі Вэнэры”, у амаль безнадзейным становішчы “На шляху дзікіх гусей” (У.Буднік — М.Танк). Большая частка музыкі з “Полацкага сыштку”, з-за якой музыка ўяўляе ў 1983 годзе абвінавацілі ў “нацыяналізме”, наагул не была запісаная.

Вось чаму гэтыя рэстаўраваныя запісы групы цяпер успрымаюцца як рагытэт.

Але не як ахахранізм. Доказам гэтаму можа быць той факт, што імі вельмі зацікавілася фірма “Вэст-рэкардз”, якая цяпер вядзе перамовы з музыкамі “Сузор’я” адносна фабрычнага тыражавання гэтых двух альбомаў.

Той яшчэ Слухач

Сьюзэн Вэга

Амерыканская съпявачка. Папулярнасць ёй прынесла кампазыцыя Wooden Heart. Галоўная тэма яе творчасці — “адзінота сярод людзей”. Любоў да музыкі Сьюзэн прышчапіе яе айчым, вядомы амерыканскі пісменнік Эдзі Вэга. Спачатку яна займаўся клясычнымі танцамі ў High School of Performing, затым у снабіцкай атмасферы каледжу імя Бэрнарда вывучаля літаратуру. У 70-я яна напісала першыя свае песьні-баляды, навеяныя творчасцю знакамітых амерыканскіх бардаў, у тым ліку Леонарда Кохена, а таксама Джоні Мітчэл і Лоў Рыда. Дэбютавала яна ў музычных клубах раёну Greenwich Village у Нью-Ёрку.

У часы, калі пераважаў цяжкі рок, Сьюзэн выступіла з камэральнымі запісамі ціхіх съпеваў мелянхолічнымі голасам. Сусветную славу здабыла яе песня Luca — гісторыя пра адзінокага хлопчыка, зь якога зъдзекуюцца бацькі. Адстойваць праваў дзіцяці съпявачкі пачала, працуючы ў арганізацыі Amnesty International. Яна зъяўляецца членам журы літаратурнай узнагароды The Orange Prize for Fiction, якая прысуджаецца выключна пісменнікам.

Нядайна Сьюзэн Вэга выдала зборнік песьні The Passio.

Некалькі тыдняў таму яна побывала з гастролямі ў Варшаве.

Нацыянальны дзяржаўны гуманітарны ліцэй імя Якуба Коласа абвяшчае набор вучняў 7 класа на падрыхтоўчыя курсы. Заняткі праводзяцца па беларускай мове, літаратуры, гісторыі Беларусі, замежных мовах. Пачатак заняткаў — па меры кампектавання груп, два разы на тыдзень з 16.30. Тэлефоны для дэвадак: 226-10-73, 227-32-77. Наш адрес: 220050, г.Менск, вул.Кірава, 21

Я — супраць вайны

Размова са Сьюзэн Вэгай

лічыць вайну прымальным спосабам вырашэння канфліктаў?

— Мае сябры мяркуюць, што вайна — гэта няўдалы аджак на агресію. Аднак большшыя амэрыканцаў маюць іншую думку. Іх атакавалі ў іх уласнай краіне, і яны хоцьця ўбараняцца, нават за яе межамі. Раней ваенныя заходы ўраду не маглі разылічваць на такую падтрымку.

— Амэрыканскія артысты падтрымліваюць прэзыдэнта Буша, якога раней крываўкалі?

— Многія з нас галасавалі за Гора. Але настаў час, калі мы мусім аб'яднацца. Мала хто зь нью-ёрскіх артыстаў заяўляе, што вайна ў Аўгустаністане іх ня тычыцца.

— Ваші песьні, напрыклад Luca, апавядаюць пра няшчасныя дзяцей, чалавечую адзіноту, нібыта Вы, насуперак сваі дзяянасці ў Amnesty International, лічыце, што чалавек ія здольны дапамагчы сам сабе, што ён адзінокі.

— Я спадзяюся, што можа быць іншай. Людзі могуць быць шчаслівія. Можа, мае песьні не найлепшыя доказ гэтаму, але, калі я пішу, мянен апаноўваюць іншыя пачуцьці. Калі молішся, немагчыма адначасова съмияцца.

— Некалі я захаплялася ў песьнях сваёй незалежнасцю, ганарылася ёю. А калі пасталяла, дык выявілася, што найважнейшая реч для мянен — жывыя зносіны зъ

іншымі людзьмі. Наведнікам маіх канцэртаў пра гэта вядома да дўно. Я размаўляю зь імі, съмияюся, жартую. Мне гэта вельмі падабаецца.

— Вы развязаўся з Мітчэлам Фрумам, які быў прадусарам Вашых альбомаў. Гэта дало Вам свабоду і як съпявачкы?

— Развод яшчэ на скончаны, але мы жывём асобна. Не могу сказаць, што, калі мы працаўвалі ў студыі ці на канцэрце,

Людміла Рублеўская

КАЛІЯДНАЕ АПАВЯДАНЬНЕ

Як мне хочацца калі-небудзь напісаць сапраўднае каліяднае апавяданье! Хаця б самае традыцыйнае — з палаочым камінам, цвіркуном і багатым дабрадзеем беднага сямейства. Але манатонныя ары цвіркуну ѿстрашэнна раздражняюць мае чульлівым пісъменніцкім нервам. Ни менш за ціканье "ходзікаў". Калі мы з мужамі зродзілись на чутку ягоны бацькоў, дзе жыве гэты добры мэханічны дух з маятнікам, мы прыблізна апоўначы не вытрымліваем і ці муж, ці я на дыбачках падыходзім да сямейнай рэлківі ды спыняем ейнае жыццё. І маці нараніцу дзівіца: чаго гэта гадзіннік стаў?

Лепей напісаць штосьці рамантычна-гістарычнае... Канец XIX стагодзьдзя. Паўночна-Захадні край імперыі. У багатым маёнтку для адзінаццацігадовага паніча рыхтуеща дзіцячы баль, прыбіраеца вялізная яліна... Тут добра было бы даць апісаныне зіхоткіх упрыгожаньняў. Свячкі з пазалочанага воску ў выглядзе херувімчыкаў. Пернікі ў рознакаліяровай глязуры. Ясылі зь лялечным Хрыстом і парцалінавымі анёлкамі...

Хлопчык назірае за прыгатаваньнямі — такі маленкі ў белай кашульцы з карункаўмі манжетамі перад цёмнай грамадай ёлкі. Узрушана прамаўляе: "Каліяды..." Гэтак жа адсланёна: "Куцьця... Абрус кружасты... Зорка... Паляндвіца... Пане гаспадару..." Раптам хлопчык бацьць, што бацькі чымсьці засмучаныя. Маці плача. Бацька груба, адчужана адсылае яго ў дзіцячы пакой. Адыходзячы, хлопчык чуе незразумелае: "Отродье..." За гэтым адчуваеца таямніца. Хлопчык вяртаеца, каб падслыхаць размовы дарослыя. Высвятляеца: ён — на родны сын. Ягоныя сапраўдныя бацькі — "буцтаўшчыкі". Ім яшчэ дзесяць год таму належалаў гэты маёнтак. Сёныншні гаспадар быў "сушыншнікам" бунту і атрымаў маёнтак як узнагароду за верную службу, а дзіця ўсынавіў, каб выхаваць у вернападданага. Ніхто ня думаў, што немаўля магло захаваць у памяці нешта зь "мінулага жыцця". Словы, што выпадкова ўспылі ў памяці ў часе перадкальянай мітусыні, дапаўняюцца цымянымі вобразамі. Хлопчык як пра туман прыпамінае нечыя ablічы, галасы, мэлёды песьні... Тут належала б

падсумаваць, што, маўляў, гэтак у героя скончылася дзяцінства...

А мо я проста апішу сучасныя гарадзкія Каліяды. Да якіх рыхтуюцца па "Энцыклапедыі этнографіі". Сям'я постсавецкіх інтэлігентаў, чыё юнацтва прыпала на пэрыяд "Талакі"... Куцьця, звараная з пісанічных шматкоў "Нэстле". Пад даматканым абрусам — сухія сцябліні, ашчадна павызыянія з ікебаны, каб не парушыць кампаўні. Запісы гурту "Ліцьвіны", якія пасъля таго, як гаспадар выпівае першыя дзізве стограмоўкі гаралкі "Белая Русь", зъмяняюцца на "Сэкс пісталіз". Дзеці ня ведаюць, каго ім чакаць — Дзеда Мароза, Санта-Кляўс альбо Святога Мікалая. Але на ўсялякі выпадак прывязываюць шкарпеткі да батарэі цэнтральнага ацяплення... "Я адной табе належу, Беларусь май...", — шчапка-настальгія гаспадар над чарговай чаркай... Пад сінтыэтчай елкай матэрыйлізуюцца падарункі, і ўрэшце ўсе забываюцца віццянуць з-пад абруса па сцяблінцы. Навошта? І без таго вядома, што жыць будзем кепска, але нядоўга...

Не, такога аповеду я дакладна не напішу. А то яшчэ падумаюць, што гэта пра маю ўласную сям'ю. А я ніколі не вару куцьці са шматкоў "Нэстле"!

Дон' ўоры, бі хэзі...

Лепей ужо нейкую фантасмагорию. Напрыклад, пра тое, як кампанія маладзёнаў вырашае зладзіць традыцыйнае каліядаванье. Пераапранающа, мажуць твары, начапляюць страшныя маскі... Непазнаныя, зъяўляюцца да аднаго з сябрукоў, якога лічача занадта ганарлівым. Кампенсуюць свае крыўды напоўніцу. Абраханы гаспадар нарэшце ўсьведамляе, што ня ўсе на белым сьвеце яго любяць. А нараніцу высьвятляеца, што маскі каліядоўшчыкаў не здымлююцца. Прыврасьлі.

Вось толькі ня ведаю, як працягнуць сюжэт... Ці герой пойдуць каяцца ў царкву, праста ў сваіх страшных масках, і сувечкі пры іх зъяўленыні паскручываюцца і задымяцца, а маскі абпалаюць твары, як агнём, і зваліцаць... Ці самая прыгожая дзяўчына з каліядоўшчыкаў паабядае ў якасці выкуплення агульнай правіны вільсці замуж за пакрыўдженага гаспадара, даўно і безнадзеяна ў яе закаханага... Не, не атрымліваецца. Лепш запасьці на лірку.

Жанчына зьбіраеца на каліядны карнавал. Даставе з шафы чорную аксамітную сукенку са съмельм разрезам. Доўга зма-

гаеца з нафталінавай аўрай рэдка надзяванага строю. Робіць на твар маску з дрожджай напалам з рафінаваным алеем — падмаладзіць скuru. Старанна ўкладае власы ў высокую прычоску, і над скронямі — па залатой сыпіральцы локану, замацаванага лакам. Кладзе ў сумачку чорныя туфлі на высокіх шпільках і... чакае. Яна прыўкрасная і трывожная. І тут, вядома, ёй прыносяць тэлеграму... Ці нехта тэлефануе і кажа, што ўсё адмяняеца. І яна застаеца ў пустой цёмнай кватэры, дзе пабліскавае каліяднае ёлка... Або яшчэ лепш — герайні ідзе на свой карнавал, а там усе ў майках, джынсах і красоўках на вялізной пляформе... І сядзіць яна там у цёмным куце пад камланьне белага рэпера Эмінэма дурніца дурніцай у сваім аксаміце з локанамі і шпількамі.

А чаму б тады не напісаць пра дзяўчою варажбу? Як у пакоі студэнцкага інтэрнату сядяюць дзяўчыкаткі па чарзе перад лютэргамі між запаленымі съвечкамі і ўтлідаючымі ў прывідную далеч. І адна з варажбітак, вядома, самая прыгожая, студэнтка інстытуту культуры, бачыць... Што дакладна — не расказвае. Але назаўтра суптракаеца менавіта з тым, хто паказаўшы ёй у лютэргу. А ён працуе патолігаанатамам...

Не, гэта ўжо зусім далёка ад цвіркуна і палаючага каміну... Тым больш, у мяне самой з той варажбою не зусім рамантычны ўспаміны. Мы са стрыечнай сястрою Танькай зъянялі са съцяны вялікае лютэргікі ў багеце пад бронзу, але, пакуль прыладжваліся гадаць, пачуліся кроکі маёй маці. Схавалі лютэргікі на ложку, пад посыцілкай. Маці падазронна агледзела пакой, ведаючы нашу схільнасць да шкадлівых гульняў. "Што ў вас тут робіцца?" Танька запэўніла, што мы проста адпачывам, і ў доказ сваіх слоў павалілася на ложак.

Іна дасюль пераконвае мяне, што ў тое імгненьне цалкам забылася на лютэргікі.

Пасыль я намалявалася да таго багету на кардонцы выяву Рагнеды ў манаскім убранні на фоне навальнічнага неба і белай царквы. Танька пасыль чарговага гасціцвання заявіць, што мая Рагнеда занадта страшная. Але маці карціна спадабалася, і яня дагутуль вісіць у яе на съцяне як прывід няспраўдженай варажбы.

Але гэта быў бы зусім не каліядны апoвед.

І я яго, відаць, ніколі і не напішу. Як не напісаў Міхась Стравільцоў пра смаленьне вепрука.

Віктар Шніп

УСЁ ЦЯЧЭ

Усё цячэ, усё зъмяняеца... Падчас дажджу цякуць, дакладней, працякаюць стрэхі многіх хатаў у маіх Пугачах. Так было сёлета, так было летасі і пяць гадоў таму, так будзе і налета. Цяпер зіма, і праз тыя дзіркі ў стрэхах у хаты цячэ холад, а людзі дзівяцца, чаму так халодна. З кароўніка цячэ жыжа на поле. Цякля б, відаць, як у многіх калгасах, у рэчку, але ў нас рэчак даўно ня има. Засталіся толькі назвы — Рабінаўка і Малышоўка. І мне часам здаецца, што гэтыя няісныя рэчкі я прыдумаў сам. Ды не — яны яшчэ жывуць у памяці майго бацькі, старэйшых вяскоўцаў...

Учаны ў Пугачах, як і па ўсёй Беларусі, з самагонных апаратаў веселіца цячэ самагонка — ідзе падрыхтоўка да вясны, калі поўная пляшка ў вёсцы будзе як далір у горадзе. За пляшку некаторыя мясцовыя мужыкі, а часам і жанчыны, зробяць па гаспадарцы ўсё, што загадаеш...

У начное зімовае неба з комінаў цячэ дым. Там-сям завываюць сабакі. Па вуліцы — зь песьнямі, з расейскімі мацюкамі — у клюб ідзе моладь. Калі будзе магчыма, патаначаць, а калі і не патаначаць, дык хоць вып'юць, а там, глядзіш, і паб'юцца, і сынег акрэпяць кропляй маладой крэви. Так было, калі я быў хлапчуком, так сэць, так будзе і надалей...

Усё цячэ, усё зъмяняеца... У калгасе апошнія гады амаль не мянілася тэхніка. Нібы дыназаўры з нораў, выпаўзілі з вёскі падчас жніва старыя камбайны. Але

шы, што бацьца маёй мамы. І мы разышлися...

На пачатку лета ў суседнія вёсцы памэрхlopец, які вучыўся недзе ў горадзе. Даведаўся пра гэта ягоны дзядзька, стары пугачоўскі настайник, і, набраўшы ў галаву жалобы, сышоў з дома. Шукалі яго і ў сажалках, і ў калодзежах, і ўсе лясы абышли — нідзе няма чалавека. Не знайшлі да сёньня...

А ў суседа, майго аднаклясьніка Сашкі, сёлета памерла маці. Сашка і раней выпіваў, а цяпер наагул запіў. Увогуле, на нашыя могілкі, што ў Дубравах, сёлета шмат народу пераехала. Пераехаў туды і мой Граждан. Як яго звалі насамрэч, я на ведаць. Для ўсіх ён быў Гражданом, якога чатастыя крэўдзілі розныя Сабакі...

І ўсё ж у маіх Пугачах і ў навакольных вёсках у сыходным годзе ня толькі працякаюці стрэхі, піліся самагонка ды паміралі людзі, але і сяялася, і жалася, і будавалася, і нараджалася. У майго стрыечнага брата Сяргея Шніпа нарадзіўся сын, назвалі Максімам. У вёсцы Лягезы ў дзесяці хатах засталося жыць восем чалавек. Мой лягезаўскі стрыечны брат Зыміцер сёлета ажаніўся зі мянчанкай і зъехаў у горад. Я быў на вясельлі. Сабралася пад сто чалавек. Быў багаты стол, гулялі трох дні. Вырваўшыся з кампаніі, я павёў свою Люду пакацаць рэчку Яршоўку, а рэчкі і няма. Высахла, і рэчышца зарасло травой. Усё цячэ, усё зъмяняеца...

Абразкі і абрэзкі

Па салёне пуставатага нядзельнага аўтобуса ходзіць маладзіца-кандуктарка ў шаварах, хатніх шлэпанцах і белых вязаных шкарпетках. Пэўна, гэта ўсё жа сядзіць яна дома па кухні, мо гэтак і съпіць у восенікія халады. І сыніца ёй неверагоднае: наразішце ім выдалі спіцадзеніне — кабаты валёнкі з новымі бліскучымі галёшамі...

Кожны раз, улучаючы кампьютар, успамінаю Казімера Малевіча. Геніяльны, відаць, быў мастак, калі яшчэ на пачатку XX ст. стварыў такую актуальную сёньнюю карціну. Штодня дзясяткі мільёнаў людзей, першым зас্বяціцца іхныя дысплэі, бачаць перад сабой эпрадукцыю знакамітай карціны нашага земляка — "Чорны квадрат"...

Рэдкая ў лістападзе сонечная раніца: халодна, лужыны добра прыхапіў мароз; жанчыны дружна апранулі зімовыя строі; зыгаре сонца сълепіць вочы, але зусім ня грэе — амаль як нашая радзіма-Беларусь. Але хай бы хоць съвяціла, а грацыя мы будзем самі — хто будзенімі клопатамі, хто марамі аб будучыні, хто моднымі футрами, а хто добрымі словамі. Адагрэўшыся самі — адагрэзім і яе...

Зноў давялося ісці на рынак. Наколькі за савецкім часам ён быў цікавым месцам з самай несавецкай, стыліштай і некантраліруемай атмасферай, настолькі сёньня ён несікавы — занудная людзкая гурма, гэтая квінтэсэнцыя "рынкавага сацыялізму" — тлумнага таптання на месцы ды марнавання часу і сілаў. Нахадзіў па базары кілемэтраў 4—5, але патрэбнай адзежыны не прыдабаў. Кажуць, не сезон — чакайце лята...

Васіль Аўраменка

Год Чэслава Мілаша

У Польшчы — год Чэслава Мілаша. Найлепшы польскі паэт XX ст., нобэлеўскі ляўрэат спраўляе сваё 90 гадоў. За працай — як звычайна. Апошняя ягоная кніга (*Znak, Kraków, 2000*) амаль цалкам складзеная з *новых* вершаў. І якіх вершаў! Гэта не старчы маразм, але квінтэсэнцыя душы і розуму, памножаная на неверагодны жыцьцёвы лёс і волыт.

У апошняй кнізе Чэслав Мілаш піша пра Амэрыку і мастаків галерэі Эўропы, Яна Паўла II і свайго калегу Аляксандра Вата, але найчасць з'явятаецца да берагоў Нявежкі і Вялікі, сваіх продкаў, сваіх дарогаў, азёраў, ляшчынаў — не ва ўспамінах сэнтыментальных вертаецца, а цяпер. У свае дзеяношчы ў Край свайго маленства, які ён быў і будзе на съвеце, бо такі быў і будзе ў чалавечай памяці. У тым цэлы сэнс чалавечага існавання.

"Ліцьвін польскай культуры", паводле ўласнага самаакрэслення, якім у свой час з'яніцьцё польскія эліты, Чэслав Мілаш ня так даўно даў прыклад разумення гісторыі і настальгіі — гэта значыць жыцьця і хваробы (бо настальгія — гэта хвароба). Можа, шкада палякам, што Вільня больш ніх места, але мне добра ад таго, што Вільня стаіць, што яна ў свободнай краіне і што праз гэта *вярнулася* ў Эўропу, дзе ад вякоў была, часткай якой была і на туу ўзрэгейскую культуру сама рабіла. Тым болей што

межы ня маюць аніякага значэння... Цяпер парапаўаем гэта з нашым "плачам пра Вільню". Неба і зямля.

Пазіт мае быць вышэйшы за свой Час і свой Народ. Бо той час ляціць, а той народ — катэгорыя таксама зьменлівая і пераменлівая. Кожная мяжа яго зъмяняе — то палякі яго, бедненкага, апалачылі, то маскалі замаскалілі, то цяпер саветы засавецілі... Наш інтэлігенці плач пра Вільню — гэта адбітак народнага самаапраўданья "нам так сказалі". "Пан кепскі — мы добрыя".

Чэслав Мілаш у апошняй кнізе ўзгадвае пра сваю "здраду" таму часу, таму асяродзьдзю, якога няма ў реальнym жыцьці. Ну, хіба што ў віртуальным. Піша, што кляйміла яго "другая вернасьць". Вернасьць Свабодзе. Вернасьць Слову. Вернасьць Сабе Самому.

Бо духоўныя і маральныя абавязкі без такой вернасьці — гэта простая дарога ў чыё-небудзь рэбства. Чыё? Можа, дыктатуры. А можа, падполья. Можа, цэлага народу. А можа, аднаго сямейнага клану. А можа, адных толькі бацькоў ці дзяцей. Гэта нейкое такое ТОЕ, што нельга выказаць словам. То значыць, выказаць можна. Але для гэтага трэба быць Чэславам Мілашам. Што немагчыма. Бо Чэслав Мілаш ужо ёсьць і наступным разам зъбраецца бяз жарту съяткаваць свае бесъсміротныя "сто ляť"...

Алесь Чобат

Чэслав

TOE
Каб, нарэшце, здолеў сказаць, што сядзіць ува мne.
Каб мог выкрыкнуць: людзі, хлусіў вам,
Калі казаў, што такога ўва мне няма,
Бо TOE ўва мне заўжды, днём і ночу.
Хаця дзяякоўчы таму
Умеў я апісваць вашыя месты, што так лёгка гарэлі,
Вашыя кароткія каханыні а забавы, рассыпаныя ў порах,
Пярсыёнкі, люстра, брэтэлька спадае з пляча,
Сцэны ў спальнях, у падваротнях, на мardabойсках.

Пісаныне было для мяне стратэгія абароны,
Замятынем съядоў. Но я можа падабацца такі, як я,
Хто цягнецца дасягнуць забароненага.

Ключу па дапамогу ракі, у якіх купаўся, азёры
З кладкай паміж чаротам, даліну,
У якіх рака песьні пайтарае вечаровае съявіло,
І прызнаю, што мae экстатычныя пахвалы існаванью.
Маглі быць толькі практикаваньнімі высокага стылю,
А пад сподам было TOE, чаго называць не насымлюся.

TOE падобна да думак бяздомнага, што ідзе праз марознае, чужое места.

I падобнае да імгненьня, калі жыд у аблаве бачыць, як набліжаюца цяжкія каскі нямецкай жандармэрыі.

TOE — гэта калі сын караля выпраўляеца ў горад і бачыць сапраўдны съвет: галоту, хваробы, старасьць і съмерць.

TOE можа быць парадунана зь нерухомым тварам таго, хто зразумеў наршце, што пакінулі яго назаўжды.
Альбо са словамі лекара, што прысуд не падлягае адмене.

Бо TOE — гэта ўсё роўна як наткнуцца на каменны мур
І зразумеў, што мур не адступіць ні перед малітвай, ні перед плачам.

ГАЛАВА

Аграмадная галава высоўвалася з-за пагоркаў на другім беразе ракі і бачыла перад сабой хлопца з вудай, каторы ўглядзеў ў паплавок і пра адно думай: торкне, ня торкне.

— Што ж рабіць зь ім, — разважала галава, аддаючы загады лятаючым духам, спэцыялістам па канструяваньні лёсаў.

— А вось ужо зроблена, — казала сама да сябе галава, гледзячы зноў на тое саме месца над ракой і старога дзеда, які вярнуўся з далёкіх вандровак.

Мілаш

— Но ёсьць такія, каму здаецца, што гэта яны самі нешта пастанаўляюць, спаўняюць.
Гэты хоць ведае, што быў толькі цацкай у руках тых, хто хіхікае, лётаючы ў паветры, і надзвіцца ня можа, што выпаў яму такі лёс.

ТЭХАС

Вярнуўся з Тэхасу,
Там чытаў вершы.
Нідзе так добра ня плаціць за чытаныне вершаў, як у Амерыцы.
Пад аўтографамі стаўі дату 2000.
Старасьць абляпіла ногі, як густая смала.
Розум бароніца, бо съядомы той старасьць.
І што мне зь ёю рабіць, каму адкрыць тую съядомасць?
Найлепшая стратэгія — гэта не гаварыць нічога.

Спазнай я сорам прыгаданай ілюзіі каханыні, нянявісці, чаканыні, імкненіні.

І ледзь паверыць магу.
Што ўдалося мне перажыць жыцьцё.

UNDE MALUM

"Адкуль бярэцца зло?
Як гэта адкуль з чалавека
зайжды з чалавека
і толькі з чалавека"
Тадэвуш Ружэвіч

На жаль пане Тадэвушу
добрая прырода і злы чалавек
гэта рамантычная выдумка
кали б так было
то можна было б вытрымаць
а пан гэтак паказвае адны глыбіні
свайго аптымізму

дастактова дазволіць чалавеку
вынішчыць свой род
і наступяць няянінны ўсходы сонца
над вызваленай флёрай і файнай

там дзе разваліліся фабрыкі
вырастуць дубровы
кроў разадранага вайкамі аленя
ніхто ня ўбачыць
і ястраб будзе падаць на зайца
бязь съведкаў

зло зынікне са съвету
кали зынікне съядомасць што гэта зло

так пане Тадэвушу
зло і добро паходзіць ад чалавека
ад аднаго чалавека
і толькі ад чалавека

ПА ЎСІМ

Асыпаліся зь мяне погляды, перакананыні, вераваныні, ацэны, пастуляты, прынцыпы, правілы, звычкі.

Ачомаўся голы на ўскрайку цывілізацыі,

падалася яна мne камічнай, незразумелай.

Склапеныні паезуцкай Акадэмії,
дзе калісці набраўся навукі,
не быў б задаволены мной.

Хоць яшчэ памятаю некалькі лацінскіх сэнтэнцый.

Далей цякла рака скрэз бары і дубровы.

Стаяў у траве да грудзей, дыхаў дзікім пахам жоўтых кветак.

І аблокі. Як заўжды над гэтай зямлём
Аблокі. Адны аблокі.
Толькі аблокі.

VIPERA BERUS
Хацеў гаварыць прауду,
і не атрымалася.
Спрабаваў ужыць споведзі,
але ня ўмей прызнацца.
Ня верыў у псыханааналіз,
бо вось бы дзе ад душки нахлусі.
І далей у сабе нашу спавіту гадзюку віны.
А для мяне гэта зусім не абстрактны вобраз.
Стою на амшары ў Раўдонцы пад Яшунамі,
і хвост гадзюку знікае ў купіні моху
пад карлікавай саконкай,
каля цісну на спуск
і вяло зарадам шроту зь бярданкі.
Дагэтуль ня ведаю, ці хоць шроціна
трапіла ў агідны белы trybuk
ци ў зігзаг на хрыбце *Vipera berus*
Усё ж лягчэй апісваць гэта,
а не прыгоды душки.

Вы, пераможаныя,
Вы, пераможаныя і выгнаныя,
З году ў год загледжаныя ў фатакартку белага двара

І таварыства ў летніх строях перад ганкам,
Прабачце мне, панічы з радаводам,
Бо яшчэ ў школе вам здрадзіў,
Калі выбіраўся шыю скручіць у краіну аналізу,
Там над тлумам вернікаў не плыве бальдахін
На съвята Божага Цела
І зялёныя гірлянды не аздабляюць
Парафіяльнага касьцёлу.

Пустка ў съвяtle месяца, самота і гней
Бываюць патрэбныя
Для таго, каб мог узъніць да вышэйшай моцы
Мой павет і вас, мае цені,
Хто прыходзіць на мой покліч,
А гэта толькі таму, што быў я чалавекам
З усімі заганамі,
Быў выключаны з бацькоўскіх звычаяў,
Бо кляймом была ўжо на мене іншя вернасьць.

У ПАРАФІІ

Калі б ня быў такі крохкі, у сярэдзіне пераламаны,
Ня думаў бы пра іншых — пераламаных у сярэдзіне.
Не выбіраўся б на пагорак, на цвінтар калі касьцёлу,
Каб пазыцца літасці над сабой.
Шалёны Зоскі,
Казюкі, што прайграўшы ўсе бітвы,
Агаты, што зацкавалі самі сябе,
Ляжаць пад кржамі з годам нараджэння і съмерці.
І хто ж за іх цяпра скажа? Их галашэнні, плачы,
Надзея, сълзы, пакаянні?
Тыя самыя яны ў макрае, у паху мачы,
У шпітальнym сораме перакрученых целаў.
І цяпер вечнасьць. Непрыстойная. Не да ўжытку.
Як батлейка, пераеханая коламі воза, як слон,
Які растапітаў хрушча,
Як акіян, які затапіў востраў.
Ісцінна, дзічайшая глупота ўсіх нас
Не адпавядае насамрэч астатнім прайдзе.
Ня мелі часу, каб хоць што зразумець
З побыту адзінак, калі кожны сам па сабе,
З тым *principium individuationis*,
І я не разумею, і ня маю на тое рады.
Замкнёны ўсё жыцьцё ў шкарупіне эрха,
Дарэмна хацеў зрабіцца кімсіц зусім іншым.
А цяпер ідзем ў зямлю, парафіяне.
З надзеяй, што трубы Суду
Выклічуць кожнага па імені.
Замест вечнасьці — зелень і рух аблокаў.
Паўстаюць тысячы за тысячай
Зосіў, Кацярына,
Барталамеў,
Марысія, Агатаў, Браніславаў,
Каб наршце даведаліся,
Навошта ўсё тое было і дзеля чаго.

Пераклаў з польскай Алесь Чобат

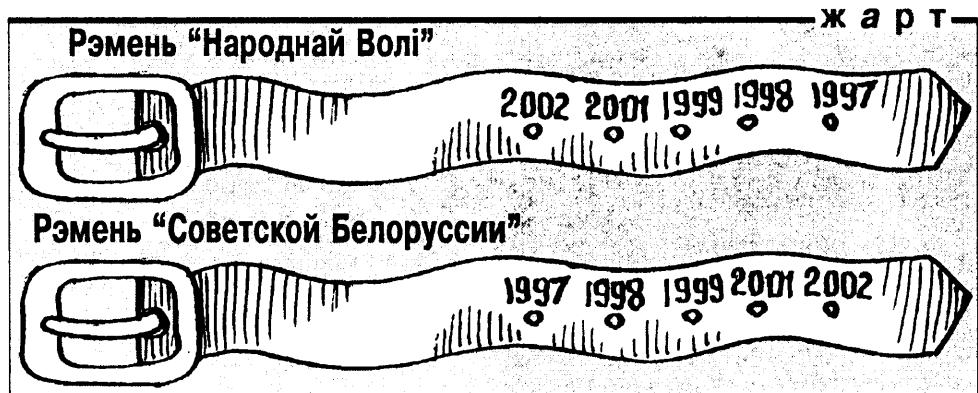
Беларусь праз 100 гадоў Праспект Алеся Пушкіна

Праз 100 гадоў Менск застанецца сталіцай Беларусі, але некаторыя функцыі падзеліць з Палацам, Наваградкам і Нясвіжкам.

У Менску будуць адноўлены ўсе гісторычныя пабудовы. Саборная плошча набудзе свой аўтэнтычны выгляд з Ратушай і гатэлем "Эўропа". Зы цяпрашніх будынкаў на ёй застанецца толькі Кансерваторыя, сабор і гмах калі мосту цераз вул. Няміга. Будзе перароблены толькі ягоны фасад — каб гарманічна ўпісваўся ў гісторычнае асяроддзе. Сама плошча і вул. Францішканская (цяпра Леніна) застанецца пешаходнай, для транспарту будзе пракладзеная падземная траса (кшталту Варшаўскай трасы W-Z) ад проспекту Скарыны. За адноўленым Менскім замчышчам дарога будзе выходзіць на паверхню.

Па адным баку Францішканскай таксама будуць адноўленыя старыя будынкі. Другі бок захаваеца ў сёньняшнім выглядзе — дзяля гісторычнае пераемнасці.

ГУМ цераз 100 гадоў застанецца непрыдатным для гандлёвых мэтаў, і зы яго зробяць Нацыянальную галерэю мастацтваў. Сучасны ж Палац мастацтваў будзе разабраны, каб адкрыць від на касьцёл Св.Роха ад вул. Даўгабродзкай. Каstrychnickую плошчу пераназавуць у Плошчу 25 сакавіка, да фасаду трывалы будзе прымацаваная вялікая белая мармуровая піліта, на якой будзе адбіты чырвоным колерам гісторычны здымак першага ўраду БНР. Архітэктурны ансамбль плошчы застанецца ранейшы, толькі перад палацам прафсаюзаў на прыступках звязвіца помнік Янку Лучыну. Музэй вялікай айчынай вайны стане Нацыянальным гісторычным музэем

ЛІСТЫ АД ГРАЖДАНОУ

Яшчэ раз пахвалёны табе ў хату, паважана "Наша Ніва"!

Вось жа спрэвядліва напісаны ў Мацея: "І многія лжэпрапокі паўстанці і ўвядуць у зман многіх; і ад памнажэння беззаконья ахалоне любоў у многіх" (Мц., 24:11-12). І вось яны ўжо паўсталі: Ілжэграждан ды Лжэсбака.

Першы з іх — нехта "тутэйшы Граждан". Ён вазмушчон. Ён не пазволіць. Ён ня хоча, каб маскаль у нас хлеба прасіц, бо ўсё адно ня дасьць ні цяпер, ні праз сто гадоў. Чаму ня дасьць? Бо, бачыце, ён і сёньня часта нічога ня есьць. А каб табе яно наскроў прайшло, ужо калі што естанкі мецьмеш, дзеяткі мае, як жа ж вечна табе ўсяго мала! Хто табе не дае? Еж, хоць расьперажыся! Скажам, кілбаса "Тузік"! Сабака, праўда, яго ў рот не бэрз (распанела сабача морда на пэдзіграх, пампэсах і грынпісах!), а я вось, ды яшчэ калі пад чарчы "Залатога веку", — за мілую душу. І ні дрысын, ні залатухі — хаджу сабе пан-панам: спраўны, гладкі, нікто ў очы ня пора, благога ня скажа, яшчэ й ачечаства сладлю, катарае есьць! — таму я й славянін-патрыёт, а ён, бачыце, усходніму брату скарынкі хлеба пашкадаваў. Так, браце, не інтэгруюцца.

Другі з іх — "Ваш Сабака". Ня наш ты Сабака, ня наш! Можа, ты і лабрадор які, будзь ты і нью-фаундленд, але калі ня ведаеш, дзе і з кім сёньня прыткнуцца нанач, дык на шпіцберген ня пніся, пашукай сабе будкі! От духам чую, з павадкі і вуманастроеныя, ты — кундаль падплотны. Вядома, дзе ж табе за то гадоў наперад бачыць, калі далей сучай падхвосціцы перспектывы разгледзець ня можаш, і тое ўсё нюхам, нюхам...

За маскалёў у яго, бач, крыва, за Глёбу. За Гражданоу і Сабак... І ўвесі гэты патас — адзіна дзеля таго, каб нам Палесьсе не сушыць. А не пераймаіся ты за іх. Глобус — ён круглы, не дакруціца, дык дакопіцца. І Гражданы будуць, і Сабакі будуць, бо як жа бяз нас? І будзе Шніп з жэншчынамі, бо хто ж летапісаць нам будзе. А, бог дасьць, дык і савецкая ўласціць вернеца, і паедзес ты зноў з цэнтру Эўропы мардуў асміліяваць.

А можа, і не паедзеш, бо Бацька ў нас добры, і за твае праўы заступаецца, і міне пахваліў (ну, пажурыў крышачку, але ж ладна, па-ацечаскі), а за Віцю Шніпа — дык гарой, усім нам пальцыкам загразіў, каб ня крываўлі, а мы лішне і ня будзем. І як бы ты ні зевягаў, а Бацька будзе, бо, як казала мах цётка Яўдося, — Бацькам ні зводу няма, ні альтэрнатывы.

Не, Палесьсе сушыць ўсё-такі трэба, бо без сухога месца ня выкрукта. А да вас, кундаль, і да прусакоў, як спадар Прафэсар даказаў у сваёй дысэртацыі, ніякай радыяція не прыстаем — ажывіце!

Ваш натхнёны Бацькам Граждан.

Господин Редактор "Нашай Нівы"!

Мы, женщины-пенсионерки славянской национальности, активистки общественного движения антиглобалистов, решительно и со всей бесповоротностью требуем не ущемлять уважаемого нами тов. писателя Граждана

жарт

2002 2001 1999 1998 1997

1997 1998 1999 2001 2002

**Женщины-антиглобалисты 113-го
домоуправления г. Минска
(Всего 78 подписей)**

Паважанаму спадару Начальніку паважанай газеты "Наша Ніва"!

Усьцешаны шырокім разголосам маіх і Шніповых пра мяне ж распovedаў у Вашай газэце. Хацелася б адкрыць адну таямніцу: мы з Сабакам і са Шніпом згаварылісі ўчыніць невялічкую містыфікацыю, так бы мовіць, сацыялягічнае апытаныне грамадзкасці на прадмет мэдышынскай аблугі. Да момліўся: я граю Гамлета, Сабака — Дзездзямону: скарбіт і кліча дапамогу, Шніп, як член СП, — каралія Ліра: ўсё фіксуе, апісвае ў падбіве бабкі.

І вось я, Гамлет-гамлетам, ляжу на чорным асфальце і Ѹдаю з сябе агарэлі кусок ялавічыны на патэльні, Сабака войкае, дзялятве, пытвеца ў дапамогі пра дыягназ, Шніп стаіць убаку — фіксуе. Тут зъбягаеца грамадзкасць, крэчыць, ягліць, валіць на Сабаку чорт ведама што, што прыставаў, што чапляўся, што сельнічыца мерыўся... Іскуства не панімаюць...

Эта ўжо пайшло супроць нашага пляну. Но, ведаце, калі Сабака падняў лапку на хуткую дапамогу, гэта зусім не азначае, што ён падсёрбаеца зьнейкім матрыманьяльнымі намерамі альбо хоча пакласыці з прыборам. Зусім наадварот: наш Сабака злаўдзіўся такім чынам апісваць, хоць, паводле папярэдняй дамоўленасці, гэта была чысцяя прэрагатыва Віці Шніпа — ён і толькі ён ўсё і ўсіх апісваць мае.

І тут зъбеглася цэлая вочарадзь, уся гэта

навалач, ўсё гэта пазадзьзде. Ачысі грамадзтва. І ўсе крываць кожны сваё, каму што набалела, каму што засыярбела: Дзеўцы Міліцыянта падавай, сама пад арышт праціца, Баба і Мужыку горла перагрызла, Б, Прафэсар дысэртацыяй не нахваліца — калі гэта прафэсар Санька, дык чыталі мы яго антысабачную дысэртацыю, у "Народнай Волі" друкавалася...

Ай, брыдка, таварышы грамада, — ўсё наша сацыялягічнае апытаныне на глум зъвялі, так бы мовіць, — Сабаку пад хвост гледзячы...

Ваш Граждан

Наступны нумар "НН"

выйдзе 11 студзеня, у пятніцу.

Бо з Новага году "НН" будзе выходзіць у пятніцу.

У нумары:

- Беларусь у лютэрку самагубстваў. Тэма нумару
- Агляд музычнага году і каляднага року
- Новае апавяданьне Натальі Бабінай "Чалавек на сваіх месцы, або Закусь багоў"

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКИ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (на больш за 15 слов) Бесплатна. 220050, Менск, в/с 537

Тэкст

Імя і прозывіща
Адрес, тэлефон

3 пэўных крыніцаў

фэльетон

У сераду, 15 чэрвеня, адбыліся тэлефонны перамовы паміж Аляксандрам П. і Уладзімерам Л., у выніку якіх была дасягнутая дамоўленасць аб сустрэчы ў другой палове месяца дзеля абмеркавання палітычнай ситуацыі ў сувеце й разгляду пытанняў, што знаходзяцца ў сферы супольных інтарэсаў.

16 чэрвеня згодна з раней дасягнутай дамоўленасцю спадар П. наведаў спадара Л. ў загаднай рэзыдэнцыі апошніга. У часе ўрачыстага прыёму яны трымаліся як старавінныя сябры — абняліся, моцна пасцінулі руکі, зычліва ўсыміхаліся адзін адному, жартавалі.

Потым згодна з рэгламентам адбыліся перамовы, якія паступова перайшлі ў саброўскую размову, што натуральна перацяклі ў таварыскую вячэрку. Бакі абмеркавалі шраг пытанняў, якія тычыліся пасъявленнага ўпараткавання Аўганістану. Асабліва суразмоўцы акцэнтувалі ўвагу на недапушчнай схыдзе баевікоў на тэрыторыю Пакістану. Аляксандар П. выказаў меркаванье, што тэарысты № 1 Усама бэн Ладэн ўсё яшчэ знаходзіцца на аўганскай тэрыторыі. Уладзімер Л. не згадзіўся, але адзначыў, што верыць у поспех апрацыі па захопе кіраўніка Аль-Кайды. Бакі выказалі занепоенасць існаваннем у сувеце ісламскага фундамэнталізму і згадзіліся з тым, што аўганская апрацыя ЗША і саюзнікаў гэтая праблемы на вырашыла. Суразмоўцы выказалі спадзяваньне, што расейска-амэрыканская збліжэнная дапаможа мінімізація небяспекі новых тэрактаў і паспрыяле ўсталяванню трывалага міру ва ўсім сувеце.

Уладзімер Л. і Аляксандар П. засталіся вельмі задаволены перамовамі і прыйшлі да думкі аб неабходнасці правесыці шраг двухбаковых сустрочак дзеля далейшага збліжэння пазыцыяў.

Пры канцы афіцыйны візит Аляксандра П. быў, на жаль, сапсаваны зъяўленнем на авансцэнне дэструктывных апазыцыйных сілай у асобе жонкі Уладзімера Л.

— Абібок! — кричала яна на ўсю вёску, густа перасыпаючы сваю прамову непарляментскім выразамі. — Алькашы! Сена не варушанае, у копы не складанае! Чым, ідзі вашу макаўку, жыць будзем зімой, палітыкі сраныя?! Што жэрці будзем, калі карова акае? Вунь сапраўдныя мужыкі — як Мамудаў Міхася — ужо ўсё па гаспадарцы парабілі!..

На што Савелі Ш. удала зазначыў: "У Мамуда Міхася — срака чорная ўся!" — намякаючы на Міхасёву мяшаную кроў. Жонка адзялагавала на гэта шэрагам парушэння ў дыпляматычнага этикету, што месцамі пераходзілі ў адкрытыя абрэзы:

— Ах ты дармаед! Гаворыш усё, каб ты выпуціціся! Мне твае размовы ўжо ў пячонцы сядзяць, трывых пустагаловы! Абы вочы саліці! Вон з хаты к чортавай матары! Ідзі работу рабіц!

Такім чынам, у сувязі з непрадбачанымі аbstавінамі сустрочу, што прайшла ў цэльым у атмасфэры саброўства і ўзаемаразумення, давялося скараціць. Бакі вымушаны былі хуткі разысціся, так і не паслыўшы прыняць рэзалюцыі аб паваенным упараткаванні Аўганістану і расейска-амэрыканскім супрацоўніцтве.

Кастусь Травенец

Беларускае відэа, аўдыё, СД у Гомелі:
Пінэрскі сквер (ля цырку) — штонядзелью да 13.00, штодня — праз. тэл. 45-11-51

Ісус скаже вам: "Я і дарога, і праўда, і жыццё".
Нікто не приходзіць да Айда, калі не царэз Мінску". Іван. 14:6

БЕЛАРУСКАЯ ЭВАНГЕЛЬСКАЯ ЦАРКОВА

Набажынны іштадзево ў Менску з 19-й Люцерна, 48. Т. 21-250. Іточнікі ў Барысаве: Ватуцін 38-45, Т. 54-908; іточнікі ў Мінску з 17-й Люцерна, 48. Т. 279-71-31, 278-89-87. Іточнікі ў Ашмянах з 17-й Люцерна, 48. Т. 21-250. Іточнікі ў Барысаве: Ватуцін 38-45, Т. 54-908; іточнікі ў Мінску з 17-й Люцерна, 48. Т. 279-71-31, 278-89-87.

"Наша Ніва" 90 гадоў таму

Двор Сінцы, Менскай губ., Ігуменскага пав.

У гэтым двары завялі цікавую навіну. Памешчык генэрал Рутынскі выпісаў з Самарскай губ. 8 вярблодаў, за каторых плаціў па 150 руб. з дастаўкай на станцыю Пухавічы. Выпісаўшы вярблодаў, пачалі імі працаваць на ралілі. Воз, на каторы паклалі 120 пудоў зборжка і села 8 людзей, пара вярблодаў вязла саўсім лёгка. Здатныя яны да ўсякай працы калі ралылі. Марозы пераносіць добра, адно толькі баяцца дажджоў, у часе каторых іх трэба акрываць гунькамі. Ядуць абы-што і калі ім

напажыць яды на цэлы тыдзень, то не зъядуць больш, як вымагае іх арганізм.

У Лесьніках Коневскай губ. Вількамірская пав. вадасная сходка ўжо другі раз пастаўнаўляе, каб у нядзелі і святыя дні зачынянца усе шынкі.

Дзэвінск. У ваенным складзе Дзэвінскай крэпасці выкryлі немалую крадзежу салдацкай адзежы. Крадзежа тым

урачыстасці выкryлі немалую крадзежу салдацкай адзежы. Крадзежа тым

урачыстасці выкryлі немалую крадзежу салдацкай адзежы. Крадзежа тым

урачыстасці выкryлі немалую крадзежу салдацкай адз